
MEMORIA VITA.
VIRTUTI FORTUNA COMES.
ORA ET LABORA.
MUTUUM AUXILIUM.
PRÆSTANT ÆTERNA CADUCIS.
RESPICE
DESPICE
EST ET NON EST.
MORS LILIA SENTIBUS ÆQUAT.
DIVINA PROTECTIO.
AD ISTAM PER ISTAM.
PŒNARUM IMMISSIO.
JACOBI BORNITII
EMBLEMATA
ETHICO POLITICA
Ingenuâ atque eruditâ interpretatione nunc primùm illustrata
Per
M. Nicolaum Meerfeldt &c.
MOGUNTIÆ,
Sumpt. LUD. BOURGEAT
Bibliopolæ Academici.
M.DC.LXIX.

JOCOBI BORNITII
EMBLEMATUM
SYLLOGE PRIMA.

I.

Est Deus, esse suum, noscendus Trinus & unus;
Prende fide, humanâ quod ratione nequis.

Daß GOtt im Wesen eins vnd drey:
Der Glaub begreifft kein Phantasey.

DEUM

I.

DEUM esse TRIUNUM Christianâ veritate profitemur, & cuncti in Baptismate confessi sumus ac vovimus. Attestatur id Christus, Matth. 28. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et S. Joannes 1. Joan. v. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.* Tres sunt personæ, non una; ideoq; distinguimus, sed unam ab aliâ non separamus. Patri attribuitur Potentia, Filio Sapientiâ, Spiritui Sancto amor & bonitas. O Pater, ô Fili, ô Spiritus Sancte! Unusquisq; vestrum Potens est, imò Omnipotens. Unusquisq; Sapiens, imò ipsa Sapientia. Unusquisq; Bonus, imò ipsa Bonitas. A Vobis sunt omnia, per Vos omnia, in Vobis omnia. Imò à Te, per Te, in Te (quia una sola es Divinitas, ô SS. TRINITAS) sunt omnia. Attestatur David Psal. 85. *Tu es Deus solus.* Et Ecclesiasticus 1. *Vnus est altissimus Creator omnipotens, & metuendus nimis. Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo &c. & hi tres unum sunt.* 1. Joan. v.

Sed quid Solem intuemur? Si sapimus, oculos claudemus. Fides Talpa sit, oportet. Nimirùm non posse in parvulam fossam exonerari Oceanum, Augustine docuisti. Manu tamen non semel ad tanta mysteria nos duxit Cœlum.

II.

In Domino ſumus & nos vivimus, atq; movemur,
Spiritus hic radiis omnia Lucis agit.

Von GOtt das Weſen vnd das Lebn
Iſt aller Ding vnd das Bewegn.

I I.

ADEO omnia, ſine labore, ſine difficultate, ſine reſiſtētia. Creavit omnia, cōſervat, & ab illo omnia pendēt, atq; in nihilum redirent, ſine ejus manu ſuſtentante. Omnia egent ejus potentiâ; quia ſine illa nec Sol lucere, nec ignis calefacere, nec homo ſe poſſet movere. Et cùm homo, Cælum, Sol, Angeli ex nihilo ſint, nec actionem, nec motum, nec ſtabilitatem habent ſine illo; *Omnia portat verbo virtutis ſuæ*, inquit Apoſtolus Hebr. 1. 111. quia ſc. nutu & potentiâ ſuſtentat totum pondus creaturarum; quaſi Atlas mundi, ſimul movens, moderans, ac gubernans omnia. Eſt Deus quaſi Currus portans totum mundum, & ſuſtentans omnes creaturas, quæ alioquin redirent in nihilum; Ipſe quoque ſimul eſt Auriga, currui præſidens, movens & gubernans tum per ſe, tum per Angelos; quia eorum miniſterio rotas hujus currus movet, regitq;, per eas gyrans Cœlos, tempora, resq; omnes fortiter ac ſuaviter diſponens.

III.

Iactatur mundi medijs Ecclesia in undis:
Sed tamen in portum ducit agetq; Deus.

Die Kirch treibt hin vnd her der Nord/
So doch GOtt führt zur Ruh vnd Pfordt.

FIDES

III.

FIDES Christiana & Ecclesia Catholica innumeras passa est persecutiones, non solùm hæreticorum plurimorum, qui conati sunt diversimodè destruere fidem Catholicam, sed maximè passa est tribulationes & persecutiones à Tyrannis, Infidelib⁹, Regibus & Imperatoribus, non uno solùm, vel duobus, sed plurimis, & per universum orbem, ut à Nerone, Domitiano, Trajano, Antonio, Severo, Galeno, Juliano, Decio, Valeriano, Diocletiano, Maximiano, Maxentio, & aliis multis, & tamen nunquam potuit prosterni, licet, persecutiones habuerit non solùm in temporalibus, sed & in spiritualibus. Enim verò fuere, qui non modò verbis, sed & sanguine usq; ad mortem eam defendere voluerunt. Tantò autem magis præclara extitere fidei nostræ testimonia, quantò innumerabiles penè Martyres pro ipsâ sanguinem fuderunt. Ait enim Hyeronimus in Prologo Martyrologii, quod nullus in Anno dies, exceptis Calendis, in quò non possit Ecclesia Festum 5000. Martyrum celebrare; Et hoc valdè mirabile fuit, quod in toto terrarum orbe, tanta hominum multitudo, pro eo, quem nunquam viderant, tantis se cruciatibus exponeret, ac mortem libenter sustineret; Itaq; verum:

Fluctant; ast nunquam mergitur illa ratis.

Non

IV.

Non venit ad Patrem, niſi quem Pater attrahat ipſe;
Noſtra Dei eſt manui ſubjicienda ſalus.

Niemand zu Chriſto JESU kömbt/
Den nicht der Vatter zeucht vnd nimbt.

DE

IV.

DEI in homines amorem testatur Vocatio Qui quantus & amor Dei & honor hominis? Indigni tamen amore hoc & honore multi; Ad nuptias vocati adesse noluêre: nemo autem intravit, nisi vocotus; quia Rom. IX. *Non volentis, nec currentis; sed miserentis est DEI.* Et Joan. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum.*

Magna Dei attributa hæc duo sunt: Misericordia & judicium; Sic una in Vena aurea inerat Manna misericordiæ, Hebr. 9. & Virga Aaron, ad memoriam iræ in seditiosos exercitæ. Pro parvulis & superbis. *Sic placitum est tibi.* Matth. XI. Crede, time; mare ne metiare; Labyrinthum inire fuge. Hoc nôris: Prædestinatio purè fit, sine intuitu meritorum; quia misericordiæ est actus:

At reprobatio fit intuitu peccatorum; quia justitiæ est.

Cooperari autem debemus vocanti Deo. Conformãda humana voluntas cum Divina.

V.

Ad verbi ſonitum divini rarus anhelat;
Pars potior mundi delicias ſequitur.

Viel ſeynd beruffn/ wenig erwöhlt/
Der meiſte Theil folgt Luſt der Welt.

DEUS

V.

DEUS Sacro in Elogio, se nominat Patrem familias. Hoc est nomẽ, quod sibi ipsi tribuit Deus, & adeò illi convenit, ut dicat Job XXXVIII. *Quis est pluviæ Pater? aut quis genuit stillas roris?* Omnium rerum Pater vocatur, usq; & guttæ aquæ, & roris; quia omnia creat & conservat. Non dicitur Dominus familias, quod est nomen Majestatis, sed Paterfamilias, ut nos confortet atq; invitet, ut libentissimè ad ejus servitium accedamus. Verùm homines adeò sunt ducibiles ad proficiscendum in vineam Sathanæ, ut quamvis non vocentur, aut præmii aliquid illis promittatur, omnes illuc pergant.

Adulterinæ plantationes, Sap. IV. Plantæ illegitimæ, quanquam benè agere proponunt, cum vocantem Deum, ac prædicationem audiunt, postquã tamen illinc exeunt, nihil est amplius. Sicut ova, quæ sunt in igne, sudant & à se guttas aquæ emittunt: ab igne verò separata, ut ante sicca remanent. Unum est ex signis reprobationis, quod quis prædicationes audiat, nec ex illis fructum percipiat. Affirmat id Paulus: *Terra sæpè venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam oportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.* Hæbr. VI.

VI.

Patria non nobis hîc est; quærenda supernè;
Hanc pete, sustuleris si grave carnis onus.

So dein Wandel im Himmel ist /
Deß Fleisches Bürd leg ab zurüst.

V I.

JUstus est in Patriam amor. Hunc omnibus natura inseuit, ut vel sanguinem pro eâ fundere dulce sit, & gloriosum. Dulce etiam ac delectabile est vitâ, luce, præsentibus gaudere: verùm ad alium longè eminentiorem homo creatus est finem, nempè ut hîc in terris Deo serviat, obtemperat, colat, amet, ac tandem finita mortali hac vitâ, eo in Cœlis fruatur æternùm. Ne assimiletur Epicureis, qui Deum, ejusq; providentiam negârunt, ac libidinibus fuere & voluptatibus deditissimi, Horat. lib. 1. Epist. 4. Complures terræ filij, Struthionis instar, volare nescij, mentem ad superna tollere nesciunt, humi tantùm cursitant, ac per ima repunt, pressi & amore terræ ac pōdere. Ast in Cœlum cum S. Augustino in Soliloquio animæ, c. 21. elevanda mens est, dicendumq;: Si, mî Domine, pro corpore hoc ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præstas à Cœlo, aëre, terrâ, mari, luce ac tenebris, calore & umbrâ, ventis & pluria &c. Qualia, quæso, quàm magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparasti diligentibus te in cœlesti illâ Patriâ, ubi te videbimus facie ad faciem? Si tanta nobis facis in carcere, quid ages in Palatio? &c. Illuc itaq; aspira. Illuc per bona operam Scalam tibi fac, ut in Cœlum conscendas.

VII.

Quid mihi cum vanis thesauris? Nam cor ibidem
Est, ubi thesaurus, Christus, in arce Poli

Mein Schatz im Himmel droben ligt;
Drumb sich dahin mein Hertz stets wigt.

VII.

AUrum sitiunt mortales; & propterea tanta est temporalium cura, ut patet in diversis hominum laboribus; alij namq; in Scientiis, alii in mechanicis artibus, alii in agricultura laborant.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Atq; idcirco Poëtarum nonnemo eleganter cecinit:

Nummus honoratur, sine nummis nullus amatur,
Nummus ubi loquitur, Tullius ipse tacet.

Verùm nihil iniquius, quàm amare pecuniam, inquit Ecclesiasticus. Et veteres dixêre, nihil esse tam angusti animi, tamq; parvi, quàm amore divitias. Nihil honestius, magnificentiusq;, quàm pecuniam contemnere, si non habeas, si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemq; convertere. At complures majorem habent Marsupij curam, quàm vitæ, ut est apud Novium, de propr. rerum. 1. Dixerim ego quã vitæ æternæ, terrenis tantùm per fas & nefas inhiantes, atq; ibi Cor eorum, ubi thesaurus, dicente Christo. Enimvero in Cœlis thesaurirandum; qui id agunt, veras sibi, firmas ac nunquam perituras acquirunt divitias; nam ut canit Mantuanus:

Est requies illic, illic æterna voluptas,
Perpetuus splendor, gaudia, risus, amor.

Deficit

VIII.

Deficit humanum, ne defice, quando levamen;
Nam Deus ultrà huminum ſuggerit unus opem.

Wann Menſchen Rath all hat ein End /
So kombt dann Gottes Hülff behend.

Spes

VIII.

SPes ac fiducia in Deum nunquam eſt deponenda. Hujus rei in David vide admirabile exemplũ II. Reg. XIII. Job tribulationes adeò depreſsêre, ut omnes eum ad priorem fortunam nunquam reverſurum crederrent, at hac eum abyſſo educit Deus, ſterquilinium in jubilum commutat, divitias ei multiplicat, ac centum quadraginta annos vitæ addit. Jonas, quantumlibet duplici ergaſtulo, ventre ſcil. Ceti ac Maris concluſas eſſet, Deus tamen ad eum pentravit, atque incolumen in littus ſtitit. Jonæ III. Daniel in lacu Leonum, Regio Sigillo obſignato, verſabatur, quà nemo adire præſumebat, Deus tamen eundem ingreſſus eſt, ac Prophetam in libertatem vindicavit. Dan. VI. Spes nobis hîc peregrinantibus eſt baculus, quo nixi ſuſtentamur, ac viarum moleſtias ſuperamus, etiam tunc, cùm graviſſimæ nobis incumbunt. Illa fluctuantis animæ ſacra eſt anchora, tutiſſimum ſalutis perfugium, quo omnes hujus vitæ, verè furentis Oceani, fluctus ridentur.

V.

Viq́; dolisq; strophas nectit sine fine Tyrannus:
Sed tragicam metam non superare valet.

Tyrannen wüten eine Zeit/
Ihr Lohn ist Höll/ und Hertzenleid.

Tyran-

X.

TYranni nec lege diriguntur, nec ratione; ſtat pro ratione voluntas. Hi ſunt perſecutionum Aquilones, Auſtriq; trucas. Prodit Damaſus Papa, in vita S. Marcelli, ſolum Diocletianum brevi tempore XVII. Chriſtianorum millia exquiſitis necibus diſcruciaſſe. Euſebius de ſuâ prodit ætate, in Hiſt. Eccleſ. Lib. VIII. c. II. carceres omnes Chriſtianis refertos, nec aliis locum maleficis fuiſſe; Ea tempeſtas CCXXX. obſorpſit. Cætera quis fando memoret? Succeſſerunt Hæreticorum turbines: Arianorũ, Copronymi Imp. Iconoclaſtæ; Quis Turbo Lutherus? Quæ Furia Calvinus? Dicamné? *Nunc Cinis eſt, ubi Troja fuit.* At funeſti fuêre Tyrannorum exitus. Infelices nacti mortes ſunt Hæretici. ——————— ——————————

Virg. VI. Æn. *Diſcite juſtitiam, moniti, & non temnere Divos.*

X I.

Quisnè Aquilam excelso fore credat in æthere tutam?
Et tutum, quem alis fert Deus ipse aquilæ?

Vff Adlers Flügeln dich Gott führt/
Daß dich kein Gfahr/ noch Leid berührt.

Majo-

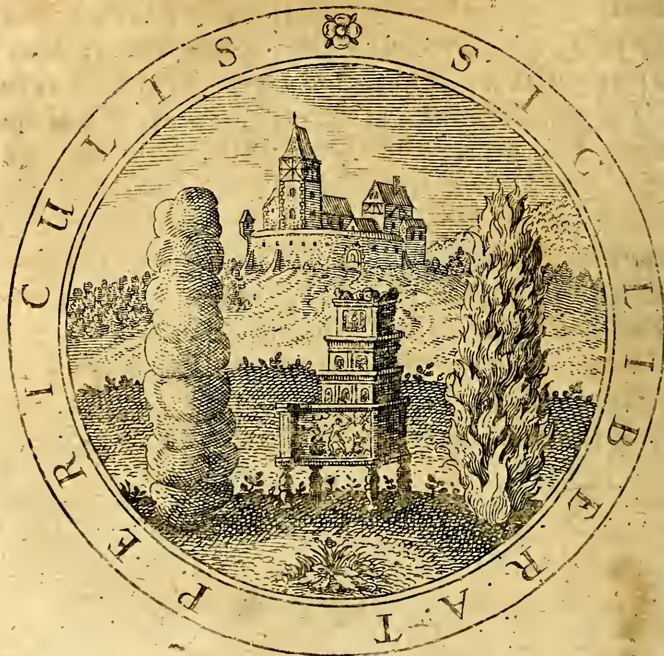
X I.

MAjori ſemper neceſſitati accurrit Deus: Ut cor lateri adeſt infirmiori ſiniſtro, & ipſi pavore palpitanti ſanguis affluit opitulaturus; ita Dominus. Videntur juſti, quaſi quorum obliviſcatur Deus: Licet verò corpus patiatur, animam ipſe gratiâ roborat ac recreat. Tangi ſinit corpus, at animam ſervat, Dei thalamum, eamq; dona gratiæ plura, quàm Salomonis lectulum ambiunt. Semper præſto ſuis adeſt Deus, Sennacherib Aſſiriorum Rex arctiſſimè obſidebat Hieruſalem, Et Rex Ezechias orabat Dominum: permiſitq; Deus ad extremũ diſcrimen adduci Davidem & Ezechielém; & eo in articulo liberat. Beatus, cujus Dominus defenſor ejus Sub umbra alarum ſuarum eum proteget: Itaq; ſi exurgat adverſum illum prælium, ſi caſtra erga eum conſiſtant, non timebit; Dominus protector vitæ ejus, à quo trepidabit?

Tum

XII.

Tum Domino servire tenetur & ignis & æther
Eripere ærumnis cum volet ille suos.

Auß Wasser und auß Fewers Noth
Uber Vernunfft errettet Gott.

XII.

PErſequebatur Iſraëlitos Pharao, & ad unum omnes internecioni dare volebat: verùm tollens ſe Dei Angelus de nocte in columnâ ignis, de die in nubis illos columna ducebat protegebatq;. Dominus, ait Regius Propheta, Protector vitæ meæ, à quo trepidabo: Cuſtodit ſuos per Angelos Deus, multis periculis corpus ac vitam noſtram eripiens; cum enim vita noſtra variis ſit obnoxia caſibus ac diſcriminibus, ab elementis, animalibus, dæmonibus atq; hominibus, ab his hominem protegit Angelus. Immittet inquit Pſalmiſta, Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Protectio hæc maniſeſtè apparuit circa Tobiam, cap. vi. & xii. Apparuit & in filiis Iſraël, quos per varia pericula deduxit Angelus, Exod. xiii. Hinc & Judith gratias agens de hac protectione dicebat, Exod. xiii. Vivit Dominus; quia cuſtodivit me Angelus ejus, &c. Quoties ergò vel iter, vel opus aliquod periculoſum aggredimur, Angelo, tanquam protectori nos committamus, dicamuſq;:

Angele qui meus es Cuſtos, pietate ſupernâ
Me tibi commiſſum ſerva, defende, guberna.

XIII.

Cor Regis in manu Dei est;
Is flectit illò, quò velit.

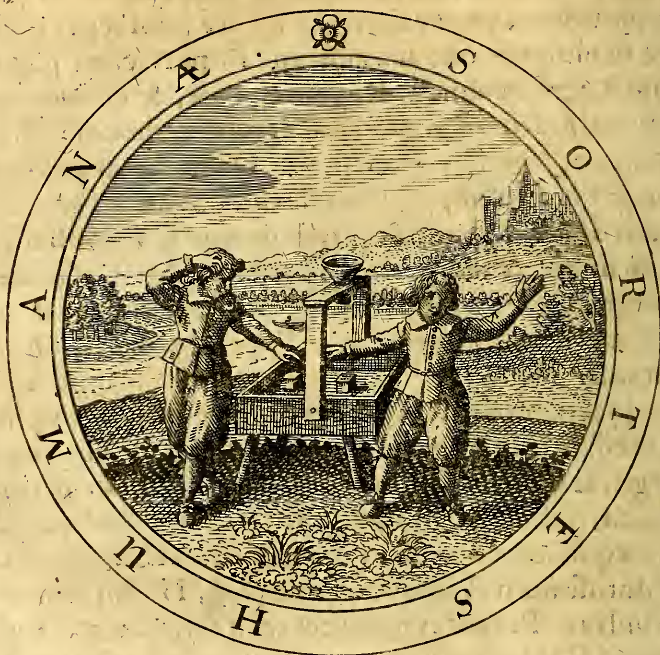
Der Menschen Hertz in Gottes Hand/
Wo er hin will/ dahin ers wand.

XIII.

COrda Regum in manu Dei ſunt, ex, quocunq; voluerit, inclinat. Probos juxta cor ſuum, dyſcolos pro populorum noxis evehet. In furore ſuo Reges concedit, & in indignatione ſuâ auffert. In pervicacis plebis flagellum Reges ſublimat. Reges regnare, & conditores legum juſta decernere præſtat. Regum baltheum diſſolvit, & renes eorum fune præcingit. Deſpectionem ſuper principes effundit, & oppreſſos relevat. Sedes ducum ſuperborum deſtruit, & mites pro eis ſurrogat. Conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem adducit. Gentes multiplicat, & perdit, ſubverſasq; in integrum reſtituit. Regum à ſe evectorum miniſteria perpendit, & cogitationes ſcrutatur. Profunda de tenebris revelat, & umbram mortis in lucem profert. Apoſtaſiam Regibus, & impietatem Ducibus imperterritè exprobrat. Gentes in virgâ ferreâ regit, & Cedros Libani confringit. Nullius perſonam reſpicit, nullius magnitudinem veretur. Puſillum & grandem æqualiter curat, cuiꝗ; pro meritis retribuit. Judicium duriſſimum Rectoribus minatur, Hieruſalem in lucernis luſtrat. Potentes potenter torquet, fortiores fortiùs cruciat.. Cui appropinquare, clareſcere eſt, Quem timere, gaudere eſt. Cui ſervire regnare eſt.

X I V.

Sortes homuncio jacit:
Dei sed ad nutum cadunt.

Die Menschen werffen zwar das Loß/
Nach Gottes willen fält es bloß.

Sortes

XIV

SOrtes ducere assolent mortales. In scripturâ sunt dispares: bonæ & malæ. De bonâ bonorum gloriatur Paulus Col. 1. Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum. In hanc sortem, ut duceret idem gentes, se vocatum, ait; Actor. XXVI. Ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate Sathanæ ad Deum &c. De malorum sorte malâ, Eccles. VI. inquit: Animam nequam disperdet, & deducet in sortem impiorum. Infelix sors, vanâ ac momentaneâ. Jam verò hoc etiam attende: sors bona à solo Deo est: Sortes mittuntur in sinum; sed à Domino temperantur, Proverb. XVI.. Ita Dei gratia datur, cui vult prædestinator Deus. In hanc vocamur. Huic cooperandum. Similes esse debemus lapidi Abeston, de quo Plinius lib. XXXVII. cap. X. Alber. Mag. & Isid. l. XVI.

Arcadiæ tellus lapidem producit Abeston:
Ferreus huic color est; naturæ mira potestas;
Nam semel accensus conceptos detinet ignes,
Extinguiq; nequit pellucens perpete flammâ.

Tales & nos esse oportet. Semel accensi ab alto, minimè Dei charitate.

X V.
EMBLEMATA PROFANA.

Non mihi Religio Cordi est, sed amor regionis;
Nimirum Regio in Religone latet.

Der Soldat list Religion
Und doch nur meint die Region.

Non

X V.

NOn difficili, nec improbabili conjecturâ perſpicere licet, bella nonnunquam Religionis prætextu adornari, quæ tamen eo collimant, ut Regiones prædivites per nefas occupentur. Sub palliatâ fictaq́; ſanctitate Lupum geſtant Fel ſub melle latet.

Nil minùs, quàm Religio eis cordi eſt:
Verùm eis decantatum illud convenire certum:
Nulla fides, pietasq; viris, qui caſtra ſequuntur.
Templa reſq; Deo dicatas, velut Antiochus & Heliodorus, prophanant; Sacratas Deo Virgines opprimunt; humana divinaq́; jura contemnentes; ſed tandem, ut præfati puniuntur à Deo, ac peſſimâ morte intereunt; Itaq́; ruminandum eis illud Virgilij:

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.

XVI.

Aêra quod lustras pedibus, lustravimus unos,
Nunc scipione fultus, vix solùm geto:

Auff deinen Stand trotz nicht so sehr /
Was du bist / bald kanst nicht sein mehr.

Vana

XVI.

VAna est juventus, dissoluta. Seria haud sapit, nec capit. Extollitur. Delirat. Cæca est. Senectutum minùs æstimat, contemnit. Eùm stolida sit, sapientem se reputat. Nihil non audet. Est inconsulta juventus. Mollis. Effera. Corona verò senum, multa prudentia. Consilium est ratio, & prudentia in senibus est. Senes itaque honorandi. Vitia, ceu Syrtes, effugiunt; nihil ad omne consortium illis commodius est, quàm Resp. atq; privatas felicissimè regere: despicere malos impetus, ac vincere, qui animos nostros inconsultè diripiunt: & consulere juventuti, ac parcere; quid ipsi fuerint, quid tunc senserint, nondum immemores: digni denique, qui longâ senectute suâ Sapientiâ fruantur.

XVII.

Ignis aquæ vires, vice mirâ, aqua concipit ignes;
Mutua naturæ semina quæque gerunt.

All Ding einander sind verwandt /
Drumb eins dem andern reicht die Hand.

Ajunt

XVII.

AIunt Theologi: Quidquid poteſt facere cauſa ſecunda, nobiliori & altiori modo poteſt cauſa prima. Hoc præſuppoſito, certum eſt, naturam poſſe unam in aliam convertere ſubſtantiam; dicit enim Ariſtoteles: Alimentum per naturam convertitur in ſubſtantiam aliti. Virtute caloris gallinæ Ovui ſubſtantia in Gallinam convertitur; Videmus quoq; terram, inter extra ignobiliorem, virtute Solis producere aurum, argentum, uniones &c. Hinc Philoſophus 4. Meteor., virtute Solis terræ humiditatem converti in arbores, gramina, vinum, oleum, balſamum, ac ſimilia. Iſidorus in lib. Ethymolog. refert eſſe in Scotia fontem, quidquid in eum conjicitur, mox verti in lapidem. In Hybernia eſſe alium, ſi bacculus injiciatur, partem, quæ aquam tangit, in lapidem, alteram, quæ in terram figitur, verti in ferram. Alchimiſtæ, æs atque hydrargyrum in argentum purum convertunt. Si ergo Natura unam in aliam poteſt convertere ſubſtantiam, à fortiori Deus naturæ Author, cujus eſt immenſa poteſtas, in quo cunctæ perfectiones altiori modo, quàm in creaturis extant.

XVIII.

Impatiens conſortis Amor: ſic turturis inſtar,
In morte ac vitâ Tu mihi ſola places.

Die Liebe kein MitEſſer dult /
Ich dir / du mir / allein ſeynd Huld.

XVIII.

IN recensendis mortalium affectibus, præter fas ac humanitatem foret, amoris oblivisci, qui in omnium animis, nisi prorsus barbaris, regnans, tamen quosdam vehementiùs suis imbuit curis, sibiq; propiùs addicit. Est autem blanda & irrequieta cupiditas, iis ipsis placendi, qui nobis sive fortè, sive suâ virtute, sive nostro deniq; errore placuerunt. Et is quidem, velut insidiis, ita irrepit, ut nos antè sentiamus amare, quàm instituamus de amando consilium. Neq; arduum in ipsis initiis esset excutere tantum pondus, nisi sensim, neq; sine suavitate incumbens, ita eos ipsos suis lenociniis caperet, quos affligit, præsertim inexpertos, ut putent in humanum facinus fore, sibiq; omninò incommodum, si influentis mali dulcedinem à se ausint severo imperio arcere. Hoc autem affectu, si institutio recta accesserit, nihil in mortalibus magis eximium. Consortis verò minus est patiens.

XIX.

Quod rarum carum. Falsum est; vulgare quod extat,
Omnibus est charum; sic tibi ut Ova probant.

Was ist gemeiner / als ein Ey
Und doch seyn Nutz ist mancherley.

Omnia

XIX.

OMnia chara esse, quæ rara, pleriq; autumant: Aurum arabicum, gemmas ex Indiis allatas corallia, uniones, margarithas, cæteraq; è secretis terræ visceribus, eruta, magnaq; industria conquisita extollunt, eaq; in prætio habent; quod rara sint, eaq; ab omnibus suspiciuntur. At vulgare quidem extat Ovum; magnæ nihilominus utilitatis esse nemo negaverit. Finxere quondam Ægyptii Deum in ore ovum tenentem, ac per illud demonstrârunt, mundum ab ipso creatum. Orare itaque licet, velut olim Reges ibant Orantes.

X X.

Innumeros numerus numeros numerabilis edit,
Cantio ceu miris fert variata modis.

An der Music groß Gheimnuß stickt/
Daß der tausend nicht eins erblickt.

Insi-

XX.

INfinitè in infinitum Musica condignè extollitur. Vocatæ sunt Nymphæ, quod Aron apud Horatium notat illo versiculo:

Vidi docentem, credite posteri,
Nymphasq; discentes.

A Cano Camœnæ dicuntur, ut Festus, Servius, ac Macrobius docent, Carmen suave dant Olympiades Musæ,

Musæ, quæ pedibus magnum pulsatis Olympum.
Plectra gerens Erato, saltat pede carmine vultu.

Cantus suavitate Poëtas reddunt gloria immortales, ac posteritatis memoriæ commendandos, Gloriâ & Sapientiâ animos ad cælestium contemplationem, ut autumat Fulgentius, elevant. Cantus suavitate ab omnibus plurimi æstimantur. Cantilenarum sunt Præsides. Lycurgus, & refert Plutarchus, bellici exercitationi studium Musicæ admiscuit, quo bellandi vehementia, modulatione tẽperata, consonantiam convenientiamq; haberet, Musis, antequàm pugnas iniret, litans, quo & oratione, præclarâq; memoriâ digna facinora pugnantes redderet.

XXI.

Esse suum, & vivum Virgo retinebit honorem;
Devirginata hunc perdidit.

Die Ehr deß Menschen Leben frist/
Ein Mensch/ ohn Ehr/ deß Todtes ist.

X X I.

INter omnes mulierum Status primatum Virginitas tenet; Undè D. Hieron. ad Nataliam: Tria præcipuè sunt genera metallorum: Ferrum, Argentum, Aurum: Ferrum est Castitas, conjugalis. Argentum vidualis. Aurum est Virginitas. Virginitas est ut Regina, Vidualitas ut Domina, Conjugalitas ut ancilla. Virginitas ut Patria, Vidualitas ut portus, Conjugalitas ut pelagus. Sicut ergo Aquila inter volucres, Lucifer inter Stellas, gemmaq; inter lapides, ita excedit matrimonium, & viduitatem Virginitas. Illa est sicut Lux Solis, viduitas sicut Lux Lunæ, matrimonium sicut Lux stellarum. Inæstimabilis Virginitas thesaurus. Nè perdas Recuperari nequit. Non potest coronari corrupta. Ut sericum est, quòd cum in lutum cecidit, nunquam perfectè abluitur.

— — — — —*Veneris detergé mephytim.*

XXII.

Et faciles flammas præsenti stramen ut ignem
In re concipiet: sic juvenilis amor.

Wann Lieb vnd Lieb beysammen sind/
Bald sich daher ein Fewer entzünd.

XXII.

FAcili negotio amoris impuri flammas juvenilis concipit ardor; quem cavere tamen possunt, atque aliorum exemplo etiam tenentur. Judith mulier vidua, cùm ad recens connubium impelleretur, cilicium ornatū prætulit, objecitq; libidini jejunium, vigilias somno, & otio laborem, inquit Sabellicus. Anna Phanuelis filia, post septimum connubii annum, vidua facta, ad quartum usque & octogesimum castè fixit. Idem in exemplis. Essenij, populi Syriæ, vitam olim duxerunt alienam ab omni mulierum commercio, Venere abdicatâ, inquit Plin. lib. 5. c. 17. Penelope, Icari filia, nullis procorum blandimentis, nullis pollicitationibus adduci potuit, ut, absente per viginti annos marito Ulysse, castitatem corrumperet; Undè Prop. lib. 3.

Hæc etiam clausas expugnant arma pudicas,
Quæq; terunt fastus, Icarioti tuos.

Ovid. lib. 3. Eleg.

Penelope mansit (quamvis custode careret)
Inter tam multos intemerata procos.

XXIII.

Per quod quis peccat, per idem punitur & idem;
Incidit insidias, quas alij peperit.

Was du einem andern bößlich gönst/
Zum Lohn mit Billigkeit empfindst.

Nemi-

XXIII.

NEmini malum imprecari, aut vim inferre licet; in illam namq; foveam, quam aliis struxêre, incidunt: Thrasius seu Thrasillus, quem ad exorandas à Jove pluvias, Busirim docuisset hospites immolare, interfectus est omnium primus. Ovid. in Ibin.

Vt qui post annos sacri monstrator iniqui,
Elicuit pluvias victima casus aquas.

Perillus quoq; in tauro æneo (quem ad reos torquendos excogitaverat) à Phataride combustus est. Ovid. in Ibin.

Aere Perillæo veros mitere juvencos,
Ad formam tauri conveniente sono.

Idem Lib. 4. de Arte amandi.

Et Phalaris tauro violenti membri Perilli
Torruit, infelix imbuit autor opus.

Phaloris quoq; Tyrannus eodem posteà tauro inclusus, & cremarus est, quò alios priùs suffocaverat. Ovid. in Ibin.

Vtq; ferox Phalaris, linguâ priùs ense resectâ,
More bovis Paphio clausus in ære gemas.

Complura vide in Ravisij Theatro Hist. ac Poëtico.

Omnes

XXIV.

Omnes res numero, mensurâ, aut pondere constant;
Quicquid ages, certi tramite finis agas.

All ding ihr Zahl/Maß han/ vnd Gwicht.
Zum Zweck dein Sach mit Witz anricht.

In-

XXIV.

IN ſtadio quidem omnes currunt, ſed unus accipit bravium 1. Cor. 9. Margarita, quæ tanquam præmium Sanctis propoſita fuit, Chiſtus fuit. Univerſi cucurrerunt, ut illud arriperent; ſed omnes juxtà fidem defuncti ſunt, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè aſpicientes, Hebr. 11. Exultavit Abraham, ut videret diem Chriſti, Vidit, & gaviſus eſt, Joan. 8. Vidit quidem, ſed arripere non potuit. Sic eum Jacob ſcalæ innixum vidit ſed non aſcendit per eam. Geneſ. 28. Odoratus eſt illum Iſaac, cum dixit: Ecce odor filij mei, quaſi odor agri pleni, Gen. 27. Sed guſtare non potuit. Uſque ad ſummitatem virgæ pervenit Jacob: ſed arripere haud valuit. Præclarum curſum fecit Joſeph, qui, ut expeditiùs curreret, pallium reliquit, ſed ad umbram ſolùm pervenit. Ut felix hic curſus abſolvatur, à longè ac retrò currendum, ut ad metam, ſive ultimum beatitudinis finem deveniatur. Ab infantia currendum.

XXV.

Tempora stultitiam gravitatem sæpè vicissim,
Deposcunt; prudens desipit atque sapit.

Der klug ist / vnd offtmals ein Thor /
Der kombt jetzt in der Welt empor.

XXV.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

DEsipere in loco dulce. Nonnulli tamen suâ in stultitiâ parùm sapientes judicati ac habiti sunt: Psylli populi, dum Austrum ventum plùs nimiò haberent invisum, ut sibi ac terræ suæ obnoxiū, sumptis armis in eum hostiliter profecti sunt, ceu vivum aliquem hominem, & non rem incorpoream peterent, Herod. lib. 4. & Gell. lib. 6. cap. 11. Melitides fuit stultus ab Homero celebratus, qui eversâ jam Trojâ, venisse legitur, auxilium laturus Priamo, Lucian. apud Erasmum. Amphistides tantæ fuit stultitiæ, ut ignoraret, utro ex parente prognatus esset. Accon vetula ea laboravit delirio, ut solita sit ad speculum, suâ cum imagine, perinde ac cum aliâ muliere confabulari. Cælio authore atq; Erasmo. Itaq; abluimus Æthiopem, stultum efficere volentes sapientem, &

Parisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

XXVI.

Pondere te metire tuo, nec viribus exi;
Nam tibi par, vel te fortior esse potest.

Niemand veracht / wer er sein mag;
Ein kleiner Held offt widerwag.

Quam.

XXVI.

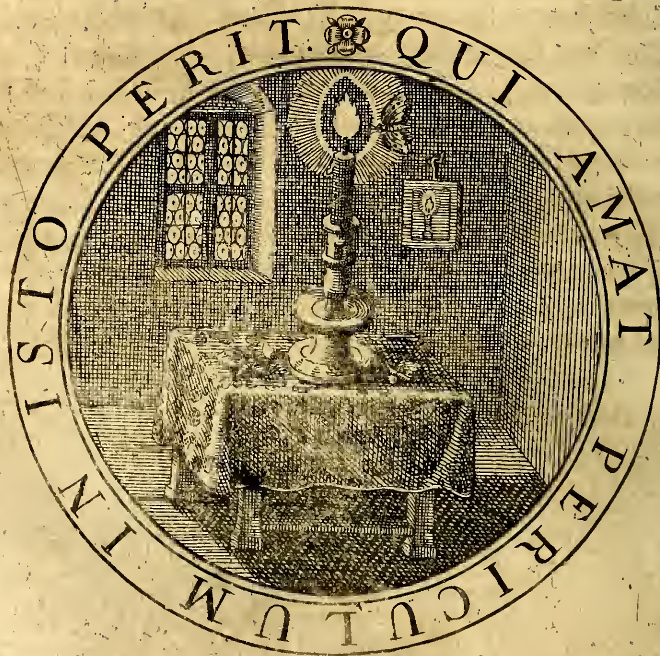
QUamvis pusillus, non contemnendus hostis. Sordido sub paliolo vires latent. Exiguos masculos nullius esse valoris, æstimat mundus. Minutæ sunt gemmæ: at magni æstimantur. Frumentum multiplices profert fructus; Caniculus pulcher diligitur magis, ac dilato ore & capite crasso hians canis. Pisces magni non adeò sanitati conducunt, ac Gobij. Echeneis ingentes remorari naves valet. Proverbium erat Græcis: Amens longus. Cato infit:

Corporis exigui vires contemnere noli;
Ingenio pollet, cum vim natura negavit.

Licinius Calvus, orator facūdissimus, Aristoteles sublimis Philosophus. aliisq; parvi erant: attamen omnium doctissimi. Gigantes famosi mortalium erant pessimi. Verum quidem natu grandiores non inepto, semper esse, ac pravos: neq; parvos meliores. Neronem suspice.

XVII.

Ignis ait: Noli me tangere, quisquis anhelat
Exitio, præceps ſpontè perire ſolet.

Wer nach Gefahr vorſetzlich ringt/
Sein Ebentheür plötzlich mißlingt.

Pyrau-

XXVII.

Pyrausta vermis est de specie araneorum, favis perniciosus. Volitat ad lucernas tantisper, dum combustis pereat alis. Hinc adagium: Pyraustæ gaudere gaudium: de momentaneâ ac brevi lætitiâ; namq; momentaneum, quod delectat, æternùm quod cruciat. Qui semel à recto desciverit, legesq; contemnere didicerit, is posteà fit ad omne improbitatis genus propensus. Si quis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum belluarum induere formam. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi divinam opem implorârit; Quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximiâ quâdam sapientiâ, ubi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, ut inde pedem retrahere possit.

XXVIII.

Mens hominis latitat quærendo prolice vocem;
Erumpit ſubitò mens ſimulata forras.

Ein' böſer Topff ſich bald verräht /
Alſo ein Schalck ſich leicht verredt.

Inſcru-

XXVIII.

INſcrutabilis eſt hominis animus: at loquela eum facit manifeſtum. Loquere, ut te videam, & mendacem oportet eſſe memorem. Melius verò eſt tacere, quam malè loqui. Cohibenda eſt lingua. Pugiones erant priſcis ſic doloſè tecti, ut nulla eſſet ſuſpicio latentis ferri, atque hoc vocabant Dolones. Hoc teli genus duplici fuit diſcrimine; aut enim nodoſus validusq; fuſtis pugionem abſcondebat, aut flagellum aurigarium. Maro lib. 7. Æneid. mentionem facit:

Pila manu, ſævoſq; gerunt in bella dolones.

His dolonibus doloſa lingua rectiſſimè confertur. ---- Linguæ dolus tam priſco ſe ſtammate jactat, ut cum Orbem ſoli quatuor homines conſtituerent, inter eos tamen doli faber reperiretur. Narrat Poëta vetus, aurei & argentei ſæculi felicitatem, ſed eà tranſactâ

Protinus irrupit venæ pejoris in ævum
Omne nefas, fugere pudor, verumq;, fidesq;,
In quorum ſubiere locum, fraudeſq;, doliq;,
Inſidiæq; & vis, & amor ſceleratus habendi.

XIX.

Convenit effectum causæ subolesq; parenti;
Quid mala, ni malus, quàm mala mala ferat?

Wo Haut und Haar gar nicht ist gut /
Wie solt dar werden Adlich Blut?

Ana-

XXIX.

A Naturâ maligni ac nebulones rarissimè deflectunt, in omne vitiorum genus declives. Æthiopem potiùs abluas; ac naturam licet furcâ impuleris, tamen usq; recurret. Nullis legibus, nulla temperantur industriâ, omnibus exosi. Iustis contrarii, innocuos opprimunt. Virtutis culmen ne attingent quidem. At

Nobilitas hominis
Mens & Deitatis imago.
Virtutum clara propago.
Miserum relevare jacentem.
Mentem frænare furentem.
Naturæ jura tenere.
Nisi turpia nulla timere.
Terrenas temnere dotes.
Cælestia carpere regne. Ovid. in lib. de vetulâ.

Gualterius de Castilione canit --- Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Verum ---- Degenerant homines vitiis, fiuntq; minores,
Canit Claudianus ---- Virtute remotâ
Migrat in exilium nobilitatis honor.

XXX.

Ne quem despectes, nocet & parvissimus hostis;
Panicus & terror, sepè vel error obest.

Eine kleine Sach offt schreckt ein Mann/
Die er in Wind sonst pflegt zuschlan.

Gall.

XXX.

GAlli cantus Leones terret, fugiuntq;. Timiditas ad probitatem facta, crebrò in vitia deflectit, si enim in ignavos affectus omnine transierit, qualemcunq; securitatem amans, tunc inepta virtutibus, nec privatis aut publicis rebus utilis, in vitium, illudq; fœdissimum degenerat. Quos autem hæc imbecillitas fregit, scire, nisi cum pericula instant, idcircò est arduum, qua sibi conscii turpissimi metus, diligenter illius indicia tegunt, etiam adornatis ad audaciam verbis, & discrimina quodammodo lacessentes, cum utiq; illa absunt. Cæterum injurias, contumeliam, cladem, quam timere tam pati idonei, ad omnem speciem minantis fortunæ horrescere; neque hæc mala, quæ tantoperè metuunt, forti canstantiq; studio, sed dejecto ac ignobili, declinare; virtutem singulorum atq; vim, ne quidem tentatam expertamve, supra suam timidè ducere, cunctosq; & odisse, & invitâ ingratâq; apud se veneratione mirari.

XXXI.

Optica cum radiis ad passus mille peragrat,
Et bombarda feras eminus icta petit.

Nicht alles für unmüglich halt/
Was du nicht weist und kanst nicht bald.

XXXI.

NOn cuncta esse impossibilia patet in belluarum ac monstrorum domitoribus, atq; etiam in iis, qui alios à summis periculis liberarunt. Bellerophon, filius Glauci regis Corinthiorum, falso accusatus Stupri, à Stenobæa Præti Archivorum regis uxore, expositus est Chimæræ triformi, quam tamen domuit. Ovid lib. 2. de Trist.

Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ,
Quem letho fallax hospita pæna dedit?

Alcan Sagittarius Cretensis serpentem confodit illæso filio suo, quem ille jam habebat in faucibus. Corœbus monstrum toti Peloponeso formidolosum occidit. Ovid. in Ibin.

— — — *Quod dextra Coræbi*
Vicit, opem miseris Argolicisq; tulit.

Difficilia itaq; factu, facilia etiam fieri posse, patet.

Tem

XXXII.

Tempore *ceu belli* / *sic pacis* *sperabo tempora* *Pacis* / *Belli.*

Im Krieg zu hoffen ist der Fried:
Im Fried zu förchten ist der Krieg.

Natu-

XXXII.

NAtura providentia est; ut Corruptio unius sit generatio alterius, inquit Arist. Ipsa sui depastrix, suiq; reparatrix est. Prædatrices rerum. 4. sunt qualitates sibi contrariæ; & eædem aliarum continuò genitrices, novâ exortâ re ex corruptâ priore. Ut nec pulex pereat, quin aliud indè existat. Sic omnium sunt rerum vices.

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter Æthere fulget.

Affulgente Pacis tempore, nil acceptiùs ac jucundiùs; etenim

Nulla salus bello, Pacem te poscimus omnes.

Interim dum Pax aurea nitet, de futuris forsan hostibus maturè consulendum, cavendumq;, miles conscribendus, aliæq; ad id necessariæ provisiones faciendæ; sapientum enim est prævidere futura. Undè Ægyptij virum Sapientem cum ternis finxere capitibus, quorum uno præterita, altero præsentia, tertio deniq; provideret futura.

XXXIII.

Juſto Deo ſic proditor
Eſt odio ceu proditum
Et autor, ad ipſum malum
Unum, ferunt ſtipendium.

Verräthers / und Verräthereyen /
Sind beydes Gott dem Herren Grewel.

Tradi-

XXXIII.

TRaditiònem amo, odi traditorem. Qui tradunt, hos amo, qui tradidere, illos deteſtor. Plùrimi fuêre tales reperti, indiesq; perfidi ſimiles conſpiciuntur. Zopyrus Perſa benignè à Babyloniis exceptus, urbem eorum Dario prodidit. Harpagus Aſtyagem dominum ſuum prodidit Cyro Perſarum regi. Jolas Alexandri pincerna Dominum ſuum veneno ſuffocavit. Ulyſſes Calypſo nympham, cujus hoſpitio ſeptem annos fuerat uſus, fide violatâ deſeruit. Propert. lib. 2.

Sic a Dulychio juvene eſt eluſa Calypſo,
Vidit amatorem pandere vela ſuum.

Cleomenes Spartanus Argivos, induciarum fiduciâ conſopitos, noctu invadens, alios contrucidavit, alios duxit captivos. Sic

Nuſquam tuta fides, nec hoſpes ab hoſpite tutus;

Itaq; Fide, ſed cui vide.

XXXIV.

Sit frons aperta, linguaparca, clausa mens,
Qui jure possit dicier Politicus.

Under dem Nahm Politicus,
Manch Bidermann viel dulden muß.

Palitic

XXXIV.

POlitici oculo ſimiles, cuncta vident, ſe unos non. Adæ itidem qui Doctor creatus, rebus omnibus nomina dare ſcivit, cujuſq; apta naturæ, at ſibi uni non: ſe vel nudum eſſe neſciebat. Tales hodiè multi ſcioli; at ſuorum neſcij atq; ſalutis, rerumq; conſcienriæ. Terrena ſapiunt. Aquilæ, ac Lynces inſæcularibus multi; Tolpæ in ſpiritalibus. Aliis, non ſibi ſapiunt, conſuluntq;; Qui ſapit fronte eſt aperta; nil in eo ſubdolij; complures verò extant atque extitére doloſi, velut Ulyſſes ac Syſiphus; Hom. apud Eraſm.

Syſiphus in terris, quo non aſtutior alter.

Sapiens quoq; linguâ eſt apertâ, mente clausâ; freda namque oris eſt eluvies, atq; omnia in buccam venientia effutire delirum: Vita verò, quæ pari cum verbis ambulat gradu, adproba eſt.

XXXV.

Blandidur caudâ canis, & ſua munia præſtat,
Heri ferendo literas ad hoſpites.

Ein Hund ſein Herren meint mit Trewn/
Wie ſolt dann Trew ein Menſch gerewen?

Fide-

XXXV.

FIdeles existunt Canes ac solertes. Argus canis fuit Ulyssis, qui reversum ab expeditione Trojanâ dominum post annos viginti fertur agnovisse. Chiron canis fuit Codri Poëtæ pauperrimi Juvenal.

— — — — *Et recubans sub eodem marmore Chiron.*

Durides canis fuit Lysimachi, qui accenso Domini rogo injecit se flammæ, authore Plinio lib. 8. Gravis nomen est Catellæ, qua Arethusa absentis mariti desiderium solabatur. Propert. lib. 4.

Gravidos & catulæ vox est mihi grata perennis.

Issa nomen est catellæ, quam Publius habuit in deliciis Mar.

Issa est passere nequior Catulli:
Issa est purior osculo columbæ:
Issa est blandior omnibus puellis:
Issa est charior Indicis lapidis?
Issa est deliciæ catella publi.

Lethargus Hippammonis cum mortuo etiam Domino est tumulatus. Canis Pyrrhi Epirotarum regis in Domini rogum se conjecit.

XXXVI.

Ore capit mures felis, pede captat eosdem
Catellus, hosq; devorat.

Natur nicht leichtlich läst von Art/
Doch sich offt find vff frembder fart·

Natu-

XXXVI.

NAturam expellas furcâ: tamen usq; recurret.
— — — — — — Tolle periclum,
Jam vago prosiliet frenis natura remotis.
Assuescere à teneris multùm. - - - - Venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula
Militat in Sylvis catulus.
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.
Neq; facilè natura expellitur; nam
- - - - - Ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari nescia. Itaq;
Nil dictu fœdum, visuq; ea limina tangat,
Intra quæ puer est.
Magna ergo res est proba prolis educatio, & vel ab ipsis cunis adhibenda;

XXXVII.

Ecquis amor Rußi, qui uxorem cædit amore?
Nec nisi, quàm plagis uxor amare cupit.

Ist das nicht thorecht Weiber liebn /
So man muß dicht mit Schlägen prüffn!

XXXVII.

UXoribus Ruſſorum, ultrà Poloniam, longa eſt captivitas, quas domi ſeriò continent, dignas quoq; majoribus malis: adeò ſervilibus ſuprà fidem ingeniis demiſſas eſſe ajunt. Virorum in ſe benevolentiam ex verberũ numero æſtimant: nunquam meliùs ſuo judicio habitæ, quam cum in ſæva ingenia inciderunt. Quidam è Germania in Meſcoviam migraverat, vir è plebe, & ſi nomen in tantilla re placet, Jordanes dicebatur. Hæ ſit ergo in illa regione, & cùm ſibi eæ ſedes placerent, indè etiam duxit uxorem. Hanc cum charam haberet, omnibusq; efficiis mutuam gratiam affectaret, illa dejectis luminibus mœſta, crebrò, in ſingultibus, & cæteris mœrentis animi indiciis erat. Viro deniq; ſciſcitanti mœſtitiæ cauſam; Quid tu, inquit illa, tàm egregiè fingis amorem? Num putas latere me, quàm tibi vilis ſim? Ubi ſunt verbera, quibus te amore docuiſti? Hoc certe potiſſimùm pacto maritorum in uxores apud nos benevolentia & cura ſancitur. Hoc audito, primùm ſtupor continuit riſum, mox utroq; vaneſcente, arripuit cædentæ mulieris cauſam; & illa fuſtibus mitigata, tum primùm bonâ fide amare & colore virum cœpit. Nec tenuit ille modum; grandi enim ictu dicitur hujus etiam crura & cervicem afflixiſſe.

XXXVIII.

Cui fidas, videas; tanta est ſimulatio ſæcli!
Si quis ait, negat is: ſin negat, ipſus ait.

Es iſt nun worden gar gemein/
Betrügen Leuth mit Mund und Schein.

Qui-

XXXVIII.

QUidam in omnibus rerum exordiis induunt non veram, & ideò majori specie subornatam prudentiam: veluti maturâ sapientiâ compositi, verba tardè euntia deducunt, lento vultu, & astum cum humanitate fingentia. Non quicquid splendet, est aurum; neq; id omne, quod amicitiæ nomen habet, familiaritas est. Aman à fratre Absalone ad convivium invitatus, vitam deperdidit. 2. Reg. 19. Melius est, inquit Salomon, vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio. Fraudulentus est mundus astutus, subdolus, versutus, vafer, veterator, tortuosus, callidus. Aliud agit, aliud simulat. Fando decipit, ut canit Ovid. lib. 1. de Arte.

Tuta frequensq; via est per amici fallare nomen,
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Veritas mundo est palliata, vel ad alterius odium, vel commodum suum respicit. Vulpes sunt: verum maledictus dolosus. Malach. 1. v. 14. Molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Psal. 54. Recreant aures, feriunt corda; Itaq;

Vir vide- , quid cui dic- , dum magnus hab-
Et vide- as, ne fortè ru- as, dum stare vid- eris.
Prospicio , quem despici- , dum lædere qua- .

XXXIX.

Sæpè malum peperit mora: festinatio sæpè:
Festina lentè; sat citò pervenies.

Wer eilt mit Weil/ zu recht auch kümbt:
Groß Eil sehr offt ein Mißfall nimbt.

XXXIX.

IN arenâ consilium;

Temporis in puncto qui sapit, ille sapit;

— — — — — — — — Nocuit differre paratis;
nec enim de die in diem differendum.

Quod facis, hoc cito fac.

Veni, Vidi, Vici. Periculosa cunctatio; Nec tamen semper probatur; periculum enim sæpiùs in more.

Vnus homo quidem cunctando restituit rem.

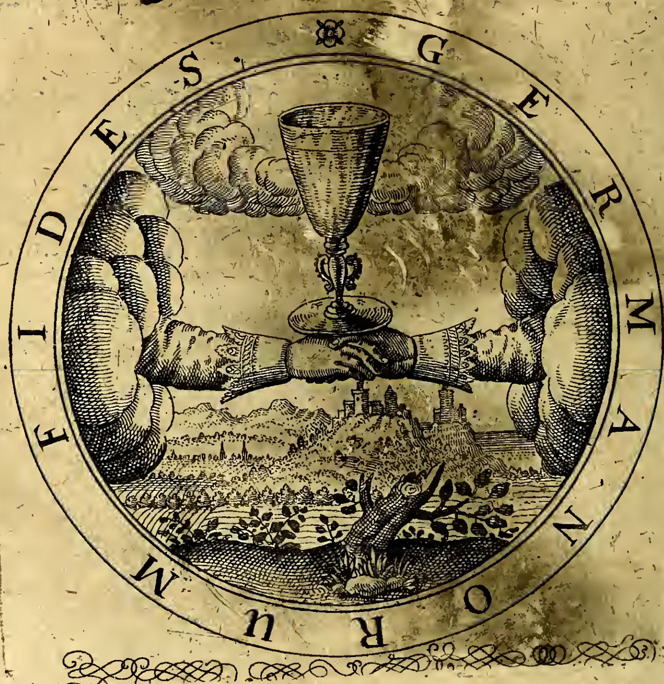
Non omni tempore consultum. Et minùs præmeditate aggredi opus, nocivum; Quarè ut Latinis Proverbium est;

Festina lentè.

Sat citò, si sat benè.

X L.

Quid Germana fides, quæras? an dextra vitrumque,
Dextra fidem stabilit, constabilitque merum.

Der Teutsche Trew / mit Hand und Wein /
Muß stets / beym Trunck / bestettigt seyn.

Prodi-

X L.

PRoditores, ac perfidi omnibus ſunt exoſi. Ptolomæus Judæus, Abobi filius, Socerum ſuum Simonem Judæorum Principem, convivio exceptum, cum duobus filiis interfecit, regnandi cupiditate. Zopyrus Perſa benignè à Babyloniis exceptus, Urbem eorũ Dario prodidit. Anibal Senior appellatus, Aſtrubalis filius, cùm primo bello Punico totam Italiam vaſtaret; Cornelium Aſinam Conſulem, ſpe pacis vocatum ad colloquium, Punicâ fraude interfecit. Non tales extant proditores Germani: verùm fidem ſibi invicem, atq; inter pocula quidem, addictam, ſanctè ſervant. Fraudis, perfidiæ, & ſcelerum ingentium expertes: neq; odia ſub amicitiæ titulis latent, atq; omninò ingentia ſcelera verecundus populus ignorat. Apud hanc gentem aperti mores placent. Omnem ſpeciem reconditi aſtus odére. Germani nullâ comitate ſuaviùs, quàm longo nec ſobrio convivio peregrinos excipere credunt: & tunc veriſſimam ab ipſis hoſpitibus benevolentiam in ſe expromi, ubi mutuis poculis inundare non abnuunt. Id ſumma urbanitas, & coëuntibus primâ amicitiâ animis, in fœderis locum. Pretioſum eſt amicitiæ pignus, quod bibendo cum Germanis ſancitur.

L X I.

Quid juvet iratos, & quid juvet esse minaces!
Contrà hostis vim nil ira minæq; valent.

Ein grosser Zorn/ so ohne Macht/
Von jederman wird recht verlacht.

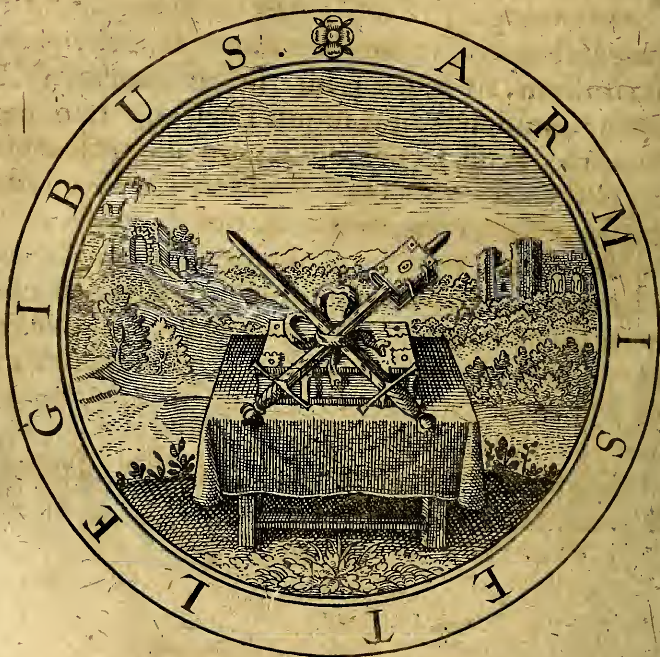
XLI.

Vana est sine viribus ira.

AD iracundiam atq; indignationem nonnullis maximè proclivis est animus, nec facilè post primos impetus mitigant. Ob muscæ aut pulicis unius morsum adeò irâ exæstuant, ut mundum inversuri videantur. Virum stultum, ait Job. c. 5. interficit iracundia, ac Zelus & iracundia minuunt dies, inquit Eccl. 30. Itaq; moderandum iræ. Prisci in Symbolum iræ moderatæ pingebant quercum, ramis oliva intercurrentibus; quòd animus irâ durus sit lenitate temperandus. Pier. lib. 51. Hieroglyphic. Quercus, ait, eâ insignis asperitate, quæ omnibus conspicua est, non immeritò fertur usq; adeò inimica esse oleæ, ut eam juxta se positam extinquat. Olea verò cùm sit pacis, mansuetudinis ac lenitatis indicium, excogitatum est Quercum oleâ complicare, cum iracundiã atque inexorabilem animi asperitatem sese ad lenitatem dedisse significandum fuerit. Certè, Arist. ait, Herois esse, tardè irasci, & iræ citò oblivisci.

XLII.

Arma juvant Leges:
Leges arma juvant.

Gesetz und Waffen wol beysammen/
Sich fügen/ und an ander hangen.

In

XLII.

In toto mundo Lex, Ars, Mars cuncta gubernant:

NUnquam pulchriùs, quàm à Sapientibus Reſp. gubernantur. Illos, cùm Optimates vocant in publicæ felicitatis partem, ſeipſos quidem primùm, quaſi illius genij participes, commendant, tum Reip. nervos addunt, Lex eſt hominum Regina. Belluarum eſt, quæ ſibi invicem ratione perſuadere nequeunt, armis, ad hominum ratione diſceptare; cùm honorificentiſſimum telum ſit innocentia & æquitas Qui ſemel à recto deſcivit, legesque contemnere didicit, is poſtea fit ad omne improbitatis genus propenſus. Bello verò barbaræ ac gentes efferæ atq; effrænes ſunt domitæ, & domantur atq; ad vitam rectè inſtituendam, adminiſtrandamq; juſtitiam, bello devictæ, inſtituuntur; edoctæ id, quod canit Virg. lib. 6. Æneid.

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.

XLIII.

Qui solis oculis alienis cernit, & audit
Auribus, atq; animo consulit, is miser est.

Das ist gewiß ein elend Mann/
Der frembden Raht stehts flehet an.

XLIII.

Væ tibi, Terra, cujus Rex puer est.

OPtare bonos ac ſapientes Principes, pietas eſt. Diverſæ ad Regum purpuram viæ, non unam omnibus mentem injiciunt: ſeq; longè aliis conſiliis regere ſolent: qui novas habenas in rudem adhuc imperii populum moliuntur, quàm qui jam aſſuefactis gentibus, tutò, ac per ipſarum vota regnant. Rurſus alius ſenſus eſt hominis ſceptrum per ſuffragia adepti, alius paternas atq; avitas opes tenentis, cum hæreditate imperandi. Artibus parta malis regna, Reges aut amittunt, aut ſecum everſa obruunt. Rex ſe hominem meminerit. Triumphantibus Romæ ſervus à tergo inclamabat: Memento hominem te eſſe; Sin, regnorum everſio, Regum eſt crudelitas, adeoque beſtialitas. Miſer adhæc Regis eſt ſtatus ac conditio alieno ſemper nutu atq; arbitrio regentis.

Suf-

XLIV.

Sufflatis caligis mediis incedit in undis,
Interra pedibus qui modò fecit iter.

Kunst der Natur offt ahmet nach/
Was nicht Natur die Kunst vollbrach.

Cun-

XLIV.

CUncta stupenda ac præcellentia in Orbe Natura produxit: aurum, argentum, uniones, margaritas, &c. rerum omnium species admirando, quibus contemplandis humanus non satiatur animus; rara simul ac portentosa naturæ opera conspiciuntur: Naturam ars imitatur: per immensos vela pandit Oceanos, tutaq; rransvenitur: Artificia naturæ simillima elaborat; exquisitissima prætiosissimaq; fuerunt diversorum opera: Phydiæ, Praxitelis, Apellis, Protogenis &c. Naturam penè excedentia; Ars perficit naturam.

XLV.

Qui manibus mancus, naturâ ſcribere neſcit,
En pedibus lepidum ſcribere diſcit opus.

Was offt die Natur nicht vermag/
Gewonheit endlich bringt an Tag.

Admi-

X L V.

ADmirandum est naturæ artificium, atq; ingenij humani vis ac potentia. Multi adeò felici ad scientiarum aliquam ingenio nati sunt, ut eis Ars suppetat, quod natura negavit. Nulla eis prudentiæ atq; industriæ signa desunt. Consuetudo altera est natura. Vidimus manibus carentes fila texere, literas pedibus exarare. Consuetudo altera extat natura. Singulis mortalibus proprium aliquid natura concessit: prorsusq; ingenti miraculo, per tot sæcula & nomina populorum, admirabilem quandam virtutis indidit lucem, quâ alere se atq; enutire suos valeãt. Licet verò, tanquam eminentes in condensis sylvis arbores, præcipua ingeniorum & affectuum genera intueri, quibus homines agi solent, ac propemodum componi, simulq; à cuteris insigni discrimine separari.

XLVI.

Quin quod ludentem, lapides talosq; moventem
Vidisses pedibus, quæ manibus caruit?

Gewonheit auch vielmahl ersetzt/
Was in der Natur ist verletzt.

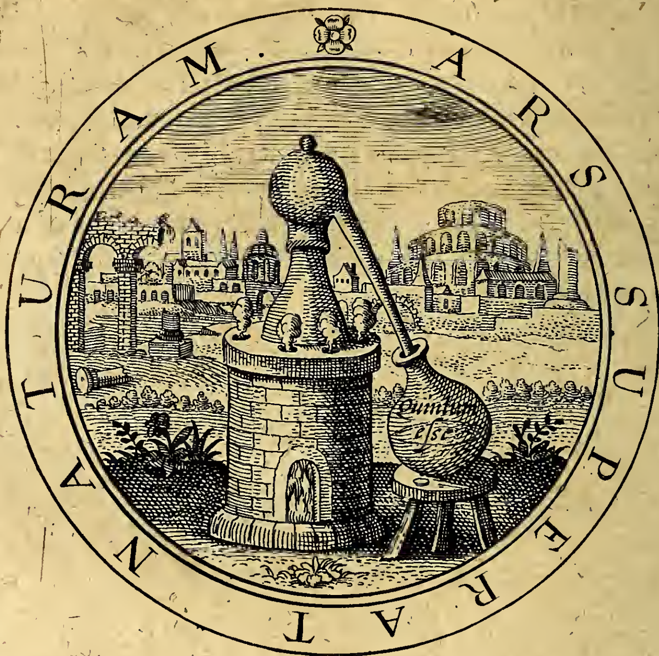
Non

XLVI.

NOn ſuperflua erit cogitatio recenſendi diverſiſſimas hominum claſſes, in quibus ſe unusquiſq; inveniet, & qualis eſſe poſſit, ex imagine deprehendat; juvat affectus, impetuſq; mortalium, bonis ſuis ſtipatos. Faciles eorum induſtrias admiramur, & qui meliori eruditione imbuuntur. Rerum omnium ſcientiarumq; primos ſpecies, etſi à naturâ ſibi negatas, facillimè ac penè non cogitantes admittunt: Ingens quidem argumentum eſſe crediderim, impetu & veluti fortunâ tantam rerum copiam ab iis conquiri. Et ut maximam habent ſpeciem cultæ indolis, & per omnes ſcientias adornatæ, debita ſapientiæ bona occupant.

XLVII.

Materiem natura rudem producit, at arte Corpus Vulcanus Spirituale parit.

**Kunst offtmals übertrifft Natur/
Und bringt ein Ding subtil herfür.**

Natu-

XLVII.

NAturam Ars quandoque excedit; cernere id licet in eductis de subjectâ materiâ nobilissimis atque excellentissimis rerum speciebus ac subtilitatibus, à natura haud productis, verùm ab ingenio humano, arte atque industriâ extractis; imò & quinta, Arte Alchimisticâ, produci solet essentia; Specta Myropolia Unguentariorum & Pharmacopolarum; Plumariorum textrinas, atque officinas Phrygionum, ac admirandas rerum præcellentissimarum species exhibebunt contemplandas, arte effectas, magni splendoris ac pretii, longè naturam excedentes; sicque Artem superare naturam patet.

XLVIII.

Errat, qui nuper putat adventaſſe ſpagirum,
Corpore in humano priſca Chymia latet.

Die Chimiſch Kunſt iſt alt/nit new/
Ins Menſchen Leib ſtickt ihr Gebäw.

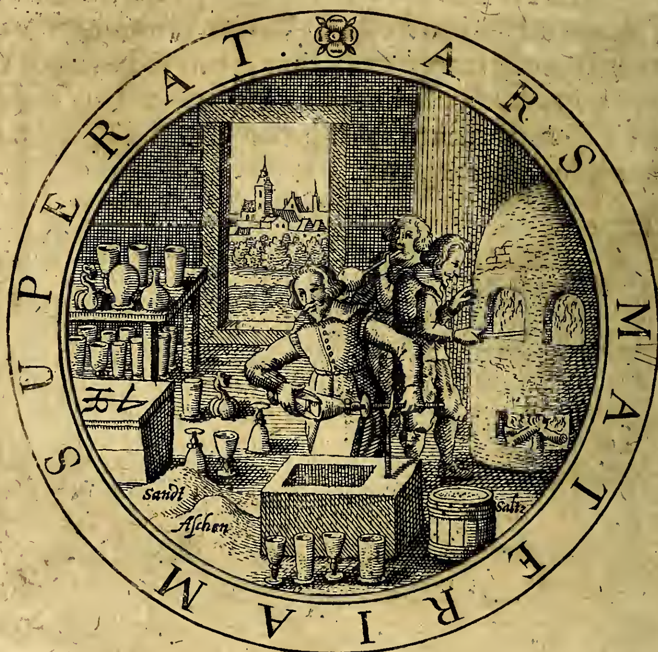
Rerum

XLVIII.

RErum naturalium scriptores antiquissimam tradunt esse Alchymiam, quæ naturam æris, hydrargyri, metallorum in argentum excoctum mutare potest, diversarum specierum extractus, olea, spiritus, quintasque efficit essentias, succus ex diversi generis rebus elicit. Nos affirmamus nihil id novi esse: Verùm à tempore, quo primus hominum creatus est Parens, jam tum viguisse; Latuit enim in ventriculo humano, unam in aliam, vi caloris naturalis, convertente substantiam; non itaque habent, undè se Chymici extollant.

XLVIX.

Ex cinere illuſtre eſt vitrum, vi flantis & ignis,
Corpora quid nõ olim ſplendida noſtra forent?

Materi Kunſt offt übertrifft/
Auß ſchwartzer Aſch hell Glas zuricht.

Typu

XLVIX.

TYpus Resurrectionis & imago quædam in rebus etiã naturalibus reperitur, v. g. in semine moriente, & posteà repullulante, ac quasi resurgente; Undè Augustinus: Tota hujus mundi administratio, testimonium est Resurrectionis futuræ: Videmus hyemis tempore arbores spoliari pomis, & foliis, sed & verno speciem resurrectionis exprimere, quæ quidem incipiunt primò surgere in gemmis, ornari floribus, vestiri foliis, postmodum pomis gravari; Interrogo te, ô infidelis homo, qui de Resurrectione dubitas, ubi sunt ista, quæ tempore isto, quo Deus disposuit, producuntur? Dic mihi, ubi latitant, antequam producantur? Quæ nusquam quidem videntur; sed tamen Deus, qui omnipotens est, secretâ suâ virtute producit. Sic & herba, quæ antè vixit, & moritur, rursus reviviscit ex semine; ita & nostrum corpus reviviscet ex pulvere. Hæc Augustinus.

Inter Resurrectionis symbola, etiam pulchrum est Symbolum Hydrargyri, sive argenti vivi; si enim in minutissimas arenulas, & quasi atomos manu diducas, ita ut in pulvisculos evanescere videantur, mox ut eos rursum manu associas & conjungis, in pristinam formam confluendo redeunt, & quasi reviviscunt.

L.

Omnia vincit amor: sed tandem somnus amorem;
Fortius imperium somnus amore gerit.

Amor nicht alles überwind/
Der starcke Schlaff stürtzt Venus Kind.

L.

OMnia vincit Amor. In recenſendis mortalium affectibus, præter fas eſſet Amoris obliviſci, qui quoſdam vehementer ſuis imbuit curis, ſibique propiùs addicit. Eſt autem blanda & irrequieta cupiditas. Et is quidem, velut inſidiis, ita irrepit, ut nos antè ſentiamus amare, quam inſtituamus de amando conſilium. Pertinax amoris eſt affectus. Licet verò fortis exiſtat, vinci tamen poteſt; à ſomno quoque. Si Endymonis ſomnus dormiatur. Somnus profundior adimit omnem ſenſum atque animum. Arctum dormiens ſomnum, ignorat amorem.

FINIS SYLLOG. I.

Jacobi Bornitii
EMBLEMATUM
SYLLOGE II.

I.

Corda ferit verbo patulas resonante per aures,
Perque oculos signis pectora fida movet.

Durchs Wort und Zaichen würd regiert
Die Kirch/daß Sie Gotts Krafft verspürt.

Dei

I.

DEI verbum ſacro in elogio multis ac diverſis rebus comparatur: Malleo conterenti petras. Igni conſumenti. Lucernæ, lumini ac luci, in viam Domini pedes noſtros dirigendi. Pani, ciboq; ſpirituali, de quo vivit homo. Emplaſtro ſalutari, cuncta ſananti. Auro, margaritæ, unioni &c. S. Jacobus admonens homines, ut ex verbo Dei fructum percipiant, & ſecundùm illud operarentur, admirabili quadam ſimilitudine explicuit, quod ex eo, quia illud audientes non ſervarent, proveniebat, quod illud opere non exequerentur, dicens, Jacob. Eſtote factores verbi, quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro cõſideranti vultum nativitatis ſuæ in ſpeculo &c. Ubi notandum eſt 1. illud: Fallentes voſmetipſos; decipit namq; homo ſeipſum, cùm ſolummodò contentus eſt verbum Dei audire. Poſuit quoq; ſimilitudinem viri; quia qui ſunt viri, & non fæminæis moribus aſſuefacti, ſi faciem in ſpeculo conſpiciant, eſt tam celeriter, &, (ut ajunt per tranſennam), ut ſtatim obliviſcantur imaginis ſuæ illic perſpectæ.

II.

Ut vigilent homines, de nocte dieque laborant;
Ni Deus aspirit, nil labor omnis erit.

Wo Gott sein Gnade nicht verleit/
Vergebens müh ist/und arbeit.

II.

ABsque Dei benedictione frustrà jacitur rete, frustrà laboramus. Complures diu noctuq; ut victum sibi atq; alimenta comparent, variis affliguntur curis, & solicitudinibus premuntur, toti in labores incumbunt, currunt, sudant, cunctas corporis animæq; vires indefesso labore admovent: verùm nil eis indè emolumenti provenit; Eccur? In Dei nomine non incipiunt, nec in ejus verbo laxatur rete. Benedictio Domini divites facit, non labor solus atque industria. Quicquid agitur extrà Christum, nihil est. Cum laboribus nostris omnibus, citrà Dei gratiam factis, frustrà laboramus; Sine me nihil potestis facere. Joan. XV. Nisi Dominus ædificaverit domum &c. In cunctis negotiis nostris, in Dei nomine laxandum est rete, alias nil efficimus.

III.

Vindicta compedit mihi,
Quâ par resarciam tibi.

Die Raach dem HErrn allein befihl/
Zu seiner Zeit vergelten will.

III.

MIhi vindicta, & ego retribuam, inquit Dominus, Deut.32. Solent canes se mutuò mordere, & allatrare; Sic multi in proximos insurgunt, verbis mordent, dentem infigunt contumeliis, allatrant & in absentes detractionibus, & cum personam nequeunt, ejus famam lædunt & honorem. Multi Christianorum sese rodunt, dilacerant, devorant, odiique ac invidiæ veneno se pascunt interius, aut potiùs depascuntur. Horatius quoque:

Invidus alterius rebus marcescit opimis.

Cain videns Abelis fratris sui fortunas, feliciore semper incremento quàm suas augeri, eundem interemit. Gen. 4. Christiane, nequaquam feritatem pones? In vindicandes vindicat Deus. In fratres Joseph miserè ab ignoto fratre tribulatos. Gen. 44. In Jezabelem præcipitatem, & à canibus discerptam. 1. Reg. 21.

Atècontra injuriarum remissores Deus remuneravit injuriarum non minima est prædestinationis nota.

Lex

IV.

Lex immota Dei eſt, non hâc, nec flectitur illâc,
Addere cui quicquam, aut demere, grande nefas.

Unwandelbar iſt Gotts Geſetz;
Drumb nichts darzu/nichts darvon ſetz.

IV.

AD verbum meum nihil addes, nec de eo quicquam demes; aliàs disperdet te Deus. Nihil autem est 1. Propter pronuntiationem Propheticam, in articulis fidei Christianæ, quod non fuerit priùs à SS. Prophetis divino spiritu pronuntiatum. 2. Propter Scriptorum Sanctimoniam, qui non sunt mentiti; Nam, qui considerat, quantæ sanctitatis fuerit Moyses, de quo dicitur Eccl. 46. Dilectus Deo & hominibus Moyses. Et Propheta ait Ps. 102. Notas fecit vias suas Moysi. Et ipse Deus inquit de Moyse: Ore ad os laquor ei. Palam, non per figuras & ænigmata videt Deum. Num. 12. Præterea, quis dicere posset Esaiam, Hieremiam, Danielem, Ezechiam, cæterosque Prophetas fuisse mentitos, de quibus ait Augustinus: Dico illorum hominum non tantùm linguam, sed & vitam fuisse Propheticam. Quis Joannem Baptistam, in utero matris sanctificatum, credet mendacia protulisse? Quo quidem Joanne non surrexit major inter natos mulierum, quique tantæ fuit sanctitatis, ut Messias esse putaretur. Quis hoc credet de Petro, Paulo, Joanne Evangelistâ, cæterisque Apostolis, de quibus Augustinus ser. 2. de Epiph. Apostoli, velut alii Cæli, narraverunt nobis gloriā Dei? 3. Propter martyriorum tolerantiam. 4. Propter Ecclesiæ stabilitatem firmitatem, & permanentiam.

V.

Fortuitum in mundo nihil est; Deus omne gubernat,
Et quod fortuitâ vi cecidisse putas.

Nichts in der Welt ohngefehr gschicht/
Durch Gott das Glücke steht und bricht.

V.

NIhil prorſus in Orbe fit (peccato ſolùm excluſo) ſine Dei voluntate. Fortunæ ſeu ridentis, ſeu ſævientis imperium nullum eſt. Hæc idololatrarum ſomnia ſunt, qui humanæ vitæ viciſſitudines, à neſcio quâ deâ, diſpenſari fingebant. Auguſtinus irridens: Quomodo ergò, inquit, dea Fortuna aliquandò bona eſt, aliquandò mala? an forte? quandò mala eſt, dea non eſt, ſed in malignum dæmonem convertitur. Aug. l. 4. de Civ. cap. 18. Chriſtiana ſapientia fortunam omnem exſibilat. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt. Quandoquidem itaque Dei nutu imperioque fit, quicquid fit in orbe, par eſt, ut omnia de manu Dei acceptemus, ſanctiſſimæ illius Voluntati noſtram per omnia, & in omnibus ita conformantes, ut nihil incertis eventibus, nihil caſui, nihil fortunæ adſcribamus; hæc veterum monſtra ſunt, inter Chriſtianos minimè toleranda. Vera, ſapiens & ſancta eſt Philoſophia illa: Dominus fecit hæc omnia. Nam, quod monuimus: Bona & mala à Deo ſunt.

VI.

Quid dubitas, olim quòd corpora nostra resurgent?
Defuncto ex grano florida vita redit.

Was newgebohrn wieder soll werdn/
Muß zuvor sterben in der Erdn.

Phi-

V I.

PHilosophis quidem ignota fuit Resurrectio ; Paulum enim irridebant in Areopago multi, Act. 17. cùm audissent resurrectionem mortuorum. Difficile illis erat intelligere, quomodo idem corpus, post tot transmutationes resurgat, & eidem animæ uniatur. Sed, si divinam omnipotentiam consideremus, nihil est difficile illi, qui ex nihilo corpus & animam potest creare, quod & docet Augustinus Enchir. c. 38. Undè hæc facilitas describitur Ezech. 37. Ubi constituitur Propheta in campo, pleno ossibus mortuorum, & vox ait ad ipsum : Fili hominis, putasne vivent ossa ista ? Et dixi : Domine Deus, tu nôsti. Et jussus est Propheta clamare : Ossa arida audite verbum Domini : Ecce, ego intromittam spiritum in vos, & vivetis, &c. Hinc etiam Daniel de hac Resurrectione loquens, dicit Dan. 12. De his, qui dormiunt in pulvere, evigilabunt alii in vitam æternam, alii in opprobrium. In qua scriptura significatur, tam Deo facilem esse resurrectionem, quàm sit dormientis suscitatio.

Qui cupis in vitam cælorum pergere, prisci
Linque hominis, nec non indue schema novi.

Wer wandern will ins newe Lebn/
Der muß die alte Haut ablegn.

VIII.

PEr glorioſam Reſurrectionem ſuam Chriſtus nos inſtruxit: 1. Ut ſicut ipſe à mortuis reſurrexit, ita & nos à morte peccati reſurgere debere. Recordare, quomodo corpus Chriſti à peccatoribus in acerbiſſimâ ejus)aſſione deformatum, accedente Reſurrectionis momen:o, reformatum ſit ita, ut nivem candore, ac ſplendore So:em ſuperârit. Paulò antè non erat ei ſpecies, neque de:or, & in puncto Reſurrectionis ſuaviſſimâ pulchritudine, & puriſſimâ luce præditum apparuit. Ad hunc modum nediteris reſurrectionem animæ, quæ in peccato mortua :rat, ac per gratiam reviviſcit; in puncto enim illo, ex im:gine diaboli horrendâ, tranſit ad ſimilitudinem Dei, ex enebris infernalibus ad ſereniſſimam lucem, ex deformi:ate turpiſſimâ, ad pulchritudinem, quæ lapites molliret. .. Ut ſicut Chriſtus poſt Reſurrectionem in novitate vitæ ımbulavit, ita & nos, ut ultrà non ſerviamus peccato. Rom. ;. Serpentis inſtar veterem exuentes pellem.

VIII.

Solis ad aſpectum ſi acies mortalis hebeſcit,
Enthea ſcrutari mens tua cæca nequit.

Der irꝛdiſch Menſch gar nichts verſteht/
Was in deß Geiſtes Krafft beſteht.

VIII.

INæstimabile damnum sibi acquirunt, qui Deum per peccati consensum & affectum deserunt. Ex hac Dei derelictione emergens damnum est Cæcitas, quoad cognitionem rerum cælestium; Quemadmodum enim Sole absente, nullam rerum formam distinguimus, sed omnia obscuritatis velamine obteguntur, ut dignosci nequeant, rerumque excellentiæ ponderari nequit; Sic etiam absente justitiæ Sole Christo, adeoque fidei lumine, in tenebris errorum versamur, ut cognoscere res divinas omninò non valeamus; Undè veluti febricitantibus non sapit cibus; quia palatum infectum habent; Ita neque nobis, sic derelictis, manifestum evadit, quàm dulcia sint eloquia Dei.

Per fœdam ergò peccati ruinam, quâ à Dei gratia excidimus, usque adeò excutimus, ut nigrum album, & bonum dicamus malum. Ambulabunt ut cæci, inquit Propheta Sophonias, cap. 1. quia Domino peccaverunt, & David: Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Psal. 81. Esaias quoque cap. 59. Palpavimus sicut cæci parietem, impegimus meridie, quasi in tenebris.

I X.

En quale ante oculos! cùm sæva podagra dolores
Elicit, & planctus ignibus usta suis!

Wer allhie leid die Brunst der Gicht/
Darff leiden dort kein Fegfewr nicht.

IX.

Felleæ bilis filia, ipſo timenda nomine, atrox tyrannis Podagra! membrifraga Erynnis. Oſſium commiſſiones ut ſubintras, Tyrannidis regiam. Oſſa decurtas corpore integro, & manus privando manibus, pedibus pedes, reſumptis viribus redivivos, morte enecas quotidianâ. Quanta calamitas! Plumarum in equuleo non extendis, ſed contorques miſeras, ut gemitum extorqueas; aqueas compedes injicis pedibus, manibus, nunquam ſuæ reſtituenda libertati. Semel hoſpes, ſemper hoſtis; Sævitiæ notas corpori inſcribis tales, ut catalogo mortuorum aſſcribas vel vivos. Crudeliter adeò ludis cum homine, ut moriatur antè mortem, & membris emortuis ſuum præcedat funus; Ignis non es; nam extingui non potes: accendis tamen flammas; Nix non es; nam liquefieri non potes: congelas tamen in calcem aquas. Patibula erigis, ô quot! Certè ſubalaribus patibulis affixi ſunt podagrici. Quæris, quid ſit podagricus? Eſt viva ſpirans fornax calcaria. Si patienter feratur, loco erit Purgatorii. Hîc ure, hîc ſeca, modò in æternum parcas.

X.

Arguit en culpæ, Cor idem argutam probat, atque
Iudicat & damnat, plectit & exequitur.

Wer sündigt/ hat in seim Gewisse
Den Kläger/Zeugen/und Schultisse.

Con-

X.

Conſcientia mille teſtes.

MAxima pœna ſuum geſtare in pectore teſtem. Potiùs Urſis, Leonibus, Lupis, aliiſque ferociſſimis cohabitandum foret beſtiis, quàm furentem adeò atque inſanientem geſtare in corde vermem. Caino hunc in vita vermem ſentienti totus non ſufficiebat Orbis, in tantas fuerat conſcientiæ anguſtias redactus; Judas Iſcarioth, ideò deſperabundus, laqueo vitam finivit. Pravæ mentis gravamen eſt atque animi perturbatio ſive anxietas. Indicat id Salomon, Sap. 17. Semper timet ſæva perturbata conſcientia. Feſtes ſunt primi Parentes, qui in voluptatis exiſtentes Paradyſo, quamdiu in innocentiâ primâ perſtitere, & gratiâ ornati, magnâ cordis quiete fruiti ſunt; At quamprimùm divinæ Majeſtatis præceptum violârunt, gravata eſt eorum conſcientia, tantuſque timor cor eorum invaſit, ut à facie Domini abſcondere ſe tentârint; Conſcientia illos preſſit. Ipſa comparatur juſto judici, perpetuæ Accuſatrici, expertiſſimo Medico, truculento Carnifici. Luculentum anxiæ conſcientiæ teſtimonium habetur in ſupradicto Cain, Filiis Jacob, Herode atque innumeris aliis. Pravæ conſcientiæ gravamen ingens eſt animi triſtitia. De ſalutis æternæ conſecutione deſperatio.

XI.

Qui ditat, Deus est, Deus est, qui pauperat idem,
Seu bona, seu mala sint, fecit in urbe Deus.

Das gut und böß der HErr bereit/
Zur Gnad/ und Straff/ in Grechtigkeit.

XI.

Regius Propheta de Deo loquens, inquit Pſ. 111. Gloria & divitiæ in domo ejus, cæleſti, ac terrenâ. Ab ipſo omnia. Paupertas & honeſtas à Deo ſunt. Deducit ad inferos, & reducit. Ditat & pauperat. Humana itaque voluntas divinæ in omnibus conformanda; Hæc cælum eſt extra cælum, ac vera vitæ beatitudo. Beatus es, & benè tibi erit. Pſ. 127. quiſquis hanc propriæ voluntatis cum divinâ conformationem perfectè attigaris, omniaque velut de manu Dei cupidè amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe inferiore beatitudo erit; fruêris perenni quodam gaudio, & lætitiâ non multis notâ; hac enim felicitate fruuntur homines intimâ familiaritate Deo conjuncti: Beatus es, & benè tibi erit. Uti autem in cælo nulla eſt viciſſitudo, nullum (ſic loquar) heri aut hodie, ſed continuus quidam ſibique ſemper ſimillimus æternæ voluptatis affluxus, iſque invariabilis, & nunquam non ſimul totus; Ita & ii, qui hanc ſuæ & divinæ voluntatis unionem adepti ſunt, jam penè immutabiles, quicquid ærumnoſæ viciſſitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum guſtus & oblectatio eſt Dei beneplaci beneplacitum. Quietem illorum, ſi fortè quid incurrat, nihil eſt certè quod evertat. Patet in Jobo. Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion commovebitur in æternum,

Ne

XII.

Ne tenta Dominum, concessis utere causis,
Audacem infelix sequitur exitium.

Auff deinen Wegen solt du gehn/
So würd dich kein Unglück bestehn.

XII.

IMpavidæ ad pericula mentes, ſuique plùs nimiùm ſecuræ, crebrò in exitium trahuntur. Impetu inſignes ſunt,ad flagitia licet divertentes. Temeritate feruntur illi homines in vitii partes. Hunc affectum,cùm non ſatis ſibi cavet, ſui fiducia corrumpit, cuncta deſpiciens, ſuperbiæ quoque malis infectus eſt, in jactationem proclivis. Arrogantia omnis à Deo tandem deprimitur,ejuſque concitat iram præſumptio. Ejuſmodi deliri ſunt, in obvia ſe vitæ diſcrimina præcipitantes.

Medio tutiſſimus ibis.

Qui amat periculum, in illo peribit. Fortunæ nimiùm confiſi, pereunt tandem. Dionyſius junior Syracuſis (ubi tyrannidem exercuerat) pulſus, exulavit Corinthi, ibique Ludimagiſtrum egit,teſte Cic. Polycrates Samiorum tyrannus, poſt multos ridentis fortunæ Zephyros, ab Orcete,Cyri præfecto,ſuperatus,& ſuſpendio eſt affectus. Quos evehit fortuna dejicit:

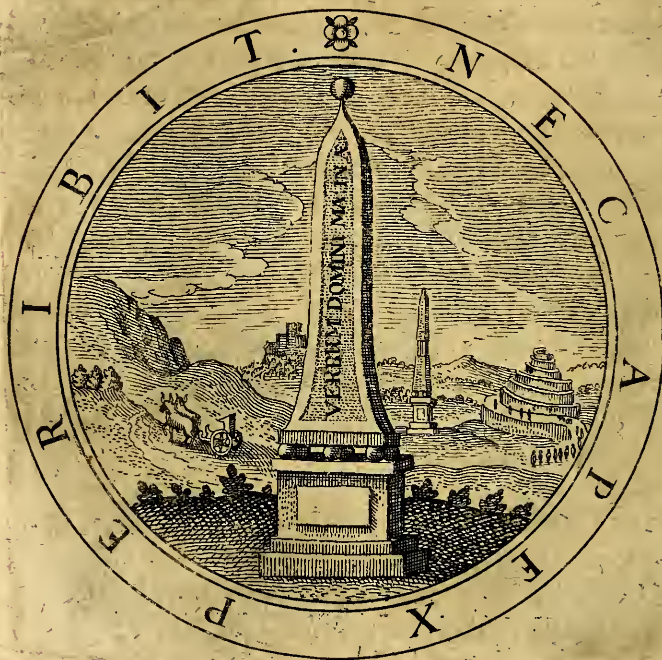
- - - - - - Vnde ſuperbus
Tarquinius regno pulſus fuit.

Marius,ſepties Conſul,qui de Jugurtha triumphârat,Cimbros & Theutones ſubegerat &c.

- - - - In cæno jacuit,cannaq; paluſtri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ovid. lib. 4. de Ponto.

XIII.

Et Terra, & Cæli, vel in his quæcunque peribunt,
Vox tua in æternum dia, Iehova, manet.

Das Wort deß HErren ewig steht/
Ob Himmel und die Erd vergeht.

XIII.

VErbum Domini manet in æternum, uti & Ecclesia ejus, ceu firma petra, æternùm durat:

Fluctuat: ast nunquam mergitur illa ratis.

Nec portæ inferi prævalebunt adversus eam; Innumeras quidem passa est persecutiones, non solùm hæreticorum plurimorum, qui eam conati sunt diversimodè destruere, sed maximè passa est tribulationes, & persecutiones à Tyrannis, Infidelibus, Regibus, & Imperatoribus, non uno solùm, vel duobus, sed plurimis, & per universum orbem, ut à Nerone, Domitiano, Traiano, Antonio, Severo, Galieno, Juliano, Decio, Valeriano, Diocletiano, Maximiano, Maxentio, & aliis multis, & tamen nunquàm potuit prosterni, licet persecutiones non solùm habuerit in temporalibus, sed & in spiritualibus. In hanc, si salvus esse velis, tibi intrandum, & in eâ, usque ad vitæ finem, perseverandum.

XIV.

Qualis amor Christi in nos, te Gallina docebit,
Quæ generat pullos, educat atque docet.

Die Gluckhen / mit ihren Küchelein/
Christi Lieb gegen dir zeiget fein.

XIV.

GAllina pullos suos nutrit, amat, foret, protegit. Ita Christus Gallinæ se comparat; Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum Gallina congregat pullos suos sub alis. Diligis, Domine, ait Sapiens, Sap. XI. omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti; Omnis enim Artifex diligit opus suum, 9. Ethic. Amor verò Salvatoris cunctos mundi excedit amores:

I. Amorem naturalem, qui est inter patrem, matrem, & filium; nulla enim mater filium in tantùm dilexit, quantùm ipse Dominus nos amavit. Et ideò inquit Esaias c. 49. Nunquid oblivisci potest mater infantuli sui, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego non obliviscar tui. Ecce, in manibus meis descripsi te: Illa autē scriptura non fuit facta calamo, aut atramento artificiali, nec in chartâ animalis mortui; sed calami fuêre clavi, atramentum sanguis ejus pretiosus, scriptores perfidi judæi ac milites, charta verò delicata ipsius caro in Cruce extensa, literæ fuerunt cicatrices.

II. Amorem Matrimonialem; si enim uxor fornicatur à viro, repudiata ulterius, ut communiter, non recipitur: verùm si hominis anima Christum sponsum deserit, ac diabolo adultero consentit, eam tamen Christus pænitentem recipit.

III. Amorem Socialem, qui est inter amicos; nullus enim homo pro inimico mori vellet: vix autem, qui pro amico bono: Hæc tamen perfecta est Charitas: nos autem non eramus justi, sed impii; Et tamen Christus pro nobis mori voluit.

XV.

Caſſus amor nihil eſt; quid enim ſine fomite flamma
Fruſtrà eſt, invitâ ſiquis amat Venere.

Lieb haben ſteht eim jeden frey/
Ob gleich kein Gniß und Gwin darbey.

XV.

AMor à naturâ homini est insitus. Ad hunc affectum si institutio recta accesserit, nihil in mortalibus magis eximium. Malè nihilominùs severi homines amorem aversantur, eumque fœdâ & enervi imagine sibi fingunt: quo nihil in humanis rebus sinceriùs, modò in justis limitibus, & à virtute factis, ardens, non etiam suo incendio quæ vetantur corripiat. Neque in adolescentibus tantùm, aut maturæ ætatis hominibus blanda illa cupiditas concitatur; sed & pueras in innoxiis sollicitat annis, ut intelligas hunc ignem dignis pectoribus penè non tam accedere, quàm innasci. Nec existimes, in dispari tantum sexu hunc affectum convenire; Nam & Alcibiadem Socrates amavit, nec Lycurgus in turpem instituit disciplinam, ne quis juvenum suo amatore vacaret. Hic amor quidam benevolentiæ nexus est, quem amicitiam appellaveris; itaque AMA.

XVI.

Qui veritatem prædicat,
Tandem misellus vapulat.

Wer will eim andern sagen wahr/
Darüber geräth in Gefahr.

X V I.

OBsequium amicos, veritas odium parit. Animalia complura Leo suum in spelæum vocârat; appropeprante Lupo, petiit Leo, quonam pacto sibi regia sua probaretur? nimium quantum fœtere, Lupus infit; hac veritate objectâ discerptus est Lupus miser: vulpes verò, cum se cathatro laborare diceret, salva evasit; Sic etiamnum plures

Astutam servant sub pectore vulpem.

Et jam veritas exulat aulis: regnat palpatio. Audax ibi, qui loqui veritatem audet. Amos 7, c. Idololatriam Jeroboæ Regi exprobrans, à summo Pontifice ejicitur aulâ & regno. Ut Balthasaro Regi Babyloniorum veritas annunciaretur; non ausus est Deus ei virum mittere, sed manum hominis scribentis contrà candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ. Dan. 5, 4. Nathan Propheta Davidi nunciasse veritatem jussus à Deo, ante altè petit exordium, quam ad rem descendat: & parabolâ de ove pauperis cæsa à divite ob luxum convivij, eum circumvenit; Lataque ab Rege sententiâ, edixit demum: 2. Reg. 12. Tu es ille vir &c. Adeò plena est periculi functio aulicæ potentiæ veritatem insinuare; Quocircà benè Lucanus:

- - - - - - - Exeat aulâ,
Qui cupit esse pius; nam
- - - - - Virtus, & summa potestas
Non coëunt.

XVII.

Hart als ein Stein ist/der nicht jung liebet in Ehren
Frostiger als Eyß ist/ der keine Wärme fähet.

Wer nichts von Menschen Liebe weiß/
Ein Stein ist/ oder kaltes Eyß.

XVII.

DEI mandatum eſt, ut ſe proximumque diligamus. Amor duplex eſt: Amicitiæ, quo amamus alterum propter ſeipſum: Concupiſcentiæ, quo amamus alium propter emolumentum ex ipſo. Ille huic præſtat: Utroque ſummè diligentus eſt Deus:

I. Concupiſcipili; 1. Quia Proverb. 3. Omnia, quæ deſiderantur, huic non valent comparari. 2. Hinc Moyſi ait, Exod. 33. Oſtendam tibi omne bonum. 3. Exclamat S. Anſelmus: Cur ergò per multa vagaris, ô homuncio, quærens bona animæ & corporis. Ama unũ bonum, quod eſt omne bonum, & ſatis eſt.

II. Amore amicitiæ amandus Deus eſt, quia Deus eſt. 1. Pſ. 68. Quid eſt mihi in Cælo, & à te quid volui ſuper terram, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum? 2. Non vult amore profano diligi Deus: ſed amore, qui ſit omnia ſuper. 3. Hinc D. Thom. in Opuſc. de Amore Dei, ait: Dei proprium eſt, ut ſit centrum totius amoris; eſt enim ſummum bonum; cui proindè debetur omnis amor.

Amandus verò eſt proximus, propter Deum.

XVIII.

Post Venerem triste est animal, sed regula paucis
Stringitur exemplis, quod tibi schema refert.

Nach Lieb / kombt Leidt:
Trawren / nach Frewd.

XVIII.

MÆror amorem comitatur. Nimis, quàm certum; itaque cave sis omnes pudicitiæ hostes, præsertim temperandum oculis, ne in fæminas, potissimùm si comptulæ sint, curiosiùs defigantur; imò, ut etiam tui ipsius minùs decentem aspectum declines; Sic ægris noxios cibos, ne quidem videri sinimus, ne concupiscant. Libri quoque turpes abjiciendi. Sunt homines (propè canes dixerim) ut quas obscænitates ipsi admiserint, non pudeat, quasi fœdum vomitum projicere in miseras chartas, undè alii legendo resorbeant; perindè ac si forent parùm incœsti, nisi alios suis sordibus incestarent. Ita proponitur & propinatur tartareum fel sub melle, & in auro Babylonicæ meretricis, miscetur præsens venenum. O calamos Syrenes! ô Lenones libellos! Venio ad imagines fœdas, spectacula eò periculosiora, quò fixiùs diuturniusque spectari possunt. Hic est scopulus multorum fœdo naufragio infamis; nam didicêre, quod spectârunt. Quas habes ejusmodi imagines, perde, ne te perdant. Tandem familiaritatem cum mulieribus fuge. Hîc sunt syrtes, hîc scillæ, hîc charybdis, hîc blanda exitia Syrenum, hîc quicquid uspiam est castis moribus formidandum.

XIX.

Quid rem scire juvat, nisi scis, quo tempore agendæ
Prudenter, quo sit res quoque tuta loco?

Viel wissen / und nichts recht verrichten /
Ist Narrenwerck / und unnütz dichtn.

XIX.

QUi ſupra pueros ſapiunt, poſteà infrà decus virilis prudentiæ delirant. Equis certè, juvenciſque, in primorum annorum libertate incurioſos impetus effundere concedimus, ne tunc primùm robur enaſcens timeat ad vincula accedere. Adeò cæcæ mentes, quod in cæteris animantibus videmus, in noſtris pignoribus aut negligimus, aut neſcimus. Neque tamen in infinita libertate prima hæc ætas dimittenda eſt. Sit illis mediocris terror ſupplicii, ſumma parentum reverentia, & ſemper, quantùm ſibi liceat, ignorent; Nam ſi procax eſt alicujus pueritia, nimiaque ferocia exuberat, tunc faceſſant lenitatis iſta præcepta, tumorque, naturæ vitio enaſcens, quem ſæpè parentum lenitas ad ulceris maturitatem foret, adhuc crudus ac facilis exſecetur. Hoc modo lepida pueritia ſuæ & parentum voluptati relinquetur, &, poſtquam expleverit ſtultitiam innoxiarum cupiditatum, ipſa ætas paulatim ſtudia mutabit, radiceſque virtutum adoleſcent, quas ipſi jam non impetu, ſed judicio amabunt. Tunc afferent ad adoleſcentiam, & ad crepuſculum prudentiæ, mentem liberam placidamque, quæ ad illius lucis pulchritudinem vi ſuæ inſtitutionis obverſa ſit.

XX.

Fortiter ut quid agas, nisi agas prudenter, idemque
Pondere in exitium præcipitatur onus.

Macht ohne Raht /
Zu trümmern gaht.

Cun-

XX.

CUnctis in rebus consilium, & ratio, & prudentia adhibenda sunt. Minùs præmeditatè nil agendum, nî pænitere mavis;

Quicquid agis, prudenter agas, & respice finem.

Serò sapiunt Phryges. Post factum pænitet actum. Seneca in Lib. de 4. virtutibus, ait: Tria sunt ad prudentiam pertinentia: præterita recogitare, præsentia ordinare, & futura prævidere; ideò de imprudentibus dicitur Deut. 32. Gens absque consilio est, & sine prudentia. Utinam saperent, scilicet præterita, & intelligerent, scilicet præsentia, & novissima providerent. Tempus præteritum recolendum, à Deo illud nobis fuisse concessum, ac propriè nostrum, certum & indultum: præsens autem ac futurum, est omnimodè incertum nobis; dubium, & in solius Dei potestate situm. Præsens quod attinet, cùm id adhuc divina bonitas nobis concesserit, pœnitentiæ ac emendationi vitæ, bonisque operibus tribuendum est. Futurum attendendum, per firmum in cæpto bono perseverandi propositum. Quid prodest Vineam magno labore phantasse, si antè vindemiam vites jam uvis refertas, excidas & evellas. Sic planè nihil proderit nobis, quamvis multa præclarissima præcedentibus temporibus operati fuerimus, si antè finem desistamus.

XXI.

Mirâ naturæ vice fæmina masculus extat,
Et quæ ſponſa fuit, jam tibi ſponſus erit.

Offt die Natur was newes bringt /
So die Vernunfft unmöglich findt.

Omnium

XXI.

OMnium rerum sunt vices. Inversus est mundi ordo.
Esse equus optat bos piger, optat arare caballus.
Virgo virum, vir fœminam agere pervellet. Et currus bovem trahere perspicitur, Alter in alterius officium irrumpere, adeoque nemo suâ sorte contentus esse. Qui subest præesse vult, atque imperare; idque totum ex vana animi elatione provenit, quæ tamen dejicitur deprimiturque; etenim

Sæpiùs ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
Fulmina montes.

Sed: *Beatus ille, qui procul negotiis,*
Paterna rura bobus exercet suis.

Humilitas exaltat. Quantùm origo fontium deprimitur, tantùm ascendunt ipsi. Te jactas eum, qui non es; & superbis. Ridetur meritò Epicurus, quod se sapientem diceret, & hoc ipso esset insipiens. Humilitas beat. Quò eam amplectimur arctiùs, hoc plura in nos bona confert.

XXII.

Maturè ſapiens trutinat, citò perficit, at poſt
Actus, Concilium concipit inſipiens.

Ein Weiſſer zuvor als erwegt/
Ehe er das Werck mit ernſt anſeht.

XXII.

Suas quisque partes rectè, & ritè agere studeat.

REgum sapientissimus prævidens plerosq; mortalium, longa sibi inaniter in futurum sæcula polliceri, singulos hortatur à vanis hujusmodi conceptibus abstinere, nec solùm non in plura annorum lustra sed nec in crastinum diem duratione conjicere, inquiens Prov.27. Ne glorieris in crastinum, ignorans, quid superventura pariat dies, q. d. Ne glorieris de futuris, dicendo: Cras genio indulgebo, deliciis me tradam, agros emam, plantabo vineam, de hoste meo me vindicabo, aut aliam vitæ rationem instituam; nescis enim an crastinâ die supervicturus sis. Verè Horatius:

Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dii superi?

Quàm multi illâ ipsâ horâ ac momento, quo vel maximè se vivere, ac deliciis vacare arbitrabantur, extincti sunt.

XXIII.

Multa negat Ratio: at vera Experientia monſtrat;
Sæ hominem cauſæ, re ſibi teſte, latent.

Noſ

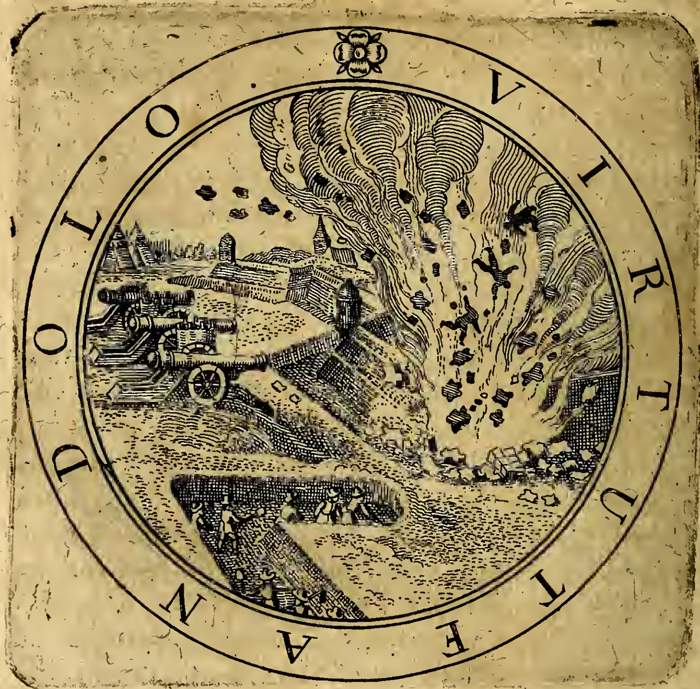
XXIII.

NOscitur, non omnium rerum constare rationem, sed experientiam; Undè enim provenit, quòd, cùm tria sint lucidissima, Oleum, Argentum, & Ignis, ac nihil habeant in se nigredinis, dant tamen aliis, quæ non habent; nam Oleum lucidum nigras maculas infundit, Argentum candidum lineas nigras tingit; & Ignis fulgidus ligna ac paleas nigra facit? Quid est, quod paleæ tantæ sint caliditatis, quod poma cruda maturant, & tantæ frigiditatis, quòd nives mediâ in æstate conservant, ne fluant; cùm tamen calidum & frigus sint contraria, & duo contraria in eodem subjecto esse non possint? Calx, in quo ignis latet, & cùm naturaliter aqua ignem extinguat, oleumque ignem nutriat: tamen si quis aquam in calcem infundat, mox ignis latens urere incipit, & si oleum affundatur, mox ignem illum extinguit? Adamas ferro non frangitur, ac nullo consumitur igne, & hircino tamen sanguine mollescit. Sapiens ait: Cunctæ res difficiles, non potest homo eas explicare sermone. Quid, quòd fulmen aliquandò manum hominis ferit, & tamen chyrothecam, in quâ manus erat, non lædit? Argentum in marsupio liquefacit, & marsupium ipsum non urit? aliquandò vas percutit & confringit, & tamen vinum, quod naturæ liquidæ est, per tres dies, vase fracto, non fluit? Reddant rationem de his minimis, qui divina requirunt.

En

XXIV.

En vapor ignivomus rupes clam rumpit & arces,
Millia quas equitum vincere non poterant.

Ein Feind braucht Vortheil/ oder Macht;
Drumb weißlich nimm dein Sach in acht.

Sapien-

XXIV.

SApientia dolusq; ac ſtratagemata Ducum ſæpiùs hoſtem, quàm armatorum impetus evertit; Ob hoc variæ illorum fuerunt quondam coronæ, Gemmatæ, Aureæ, Vallares, Murales, Roſtrales, Civicæ, Triumphales. Summam rerum præclarè geſtarum mercedem Romani exiſtimârunt, ſi ſuos Imperatores, Duces, Equites, Anteſignanos, cæteroſq; milites ſtrenuos, (pro ſuo quemque tamen merito, dignitate, gradu, commiſſaque provinciâ) certis coronis honeſtarent. Triumphalis, laureis ramis bacciſque circumtexta, invictis triumphatoribus offerebatur, Quibus, ut hoſtium victoribus & domitoribus, totâ Urbe Româ, magnificis curribus & rhedis circumvectis, triumphum agere, Senatus ipſius decreto fas erat. Prius tamen edocto ſenatu de quinquies mille hoſtibus uno prælio cæſis. Tribuno militum, Equitive, qui hoſtium obſidionem ſtrenuè ſuſtinuiſſent, ab iis, qui liberati ſervatique fuerant, dabatur Corona obſidialis, ſive graminea, omnium honoratiſſima, illuſtriſſimaque. Querceis alii foliis ac faſtigiis textâ coronâ donabantur. Muralis dabatur corona ex auro conflata illi, qui primus vi atque armis hoſtium mœnia tranſcendiſſet. Alii aliis decorabantur; nec inquirabatur, an virtute aut dolo evaſiſſent victores.

XXV.

Quos vis insanos domat haud privata parentum,
Hos labor emendat publicus atque fames.

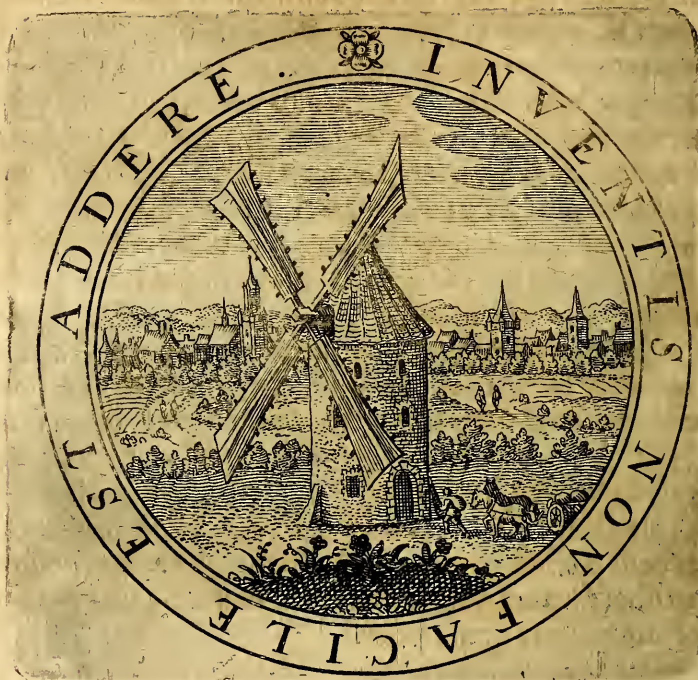
Durch Hungerszwang und durch Arbeit
Zur Frömmigkeit kom̃n böse Leuth.

XXV.

INobedientiam ac protervorum iſthæc merces tribuitur. In has eos anguſtias nonnunquam Gula redigit, inobedientia, pravaq; ſocietas otium, luſus vitiaq; complura. Quare ad rectam filiorum inſtitutionem Parentes tenentur, & nemo ignorat, quanti ad Reip. ſalutem, ſi probè curetur, & ad ejuſdem perniciem interſit, ſi negligatur. Quemadmodum Dei juſſu liberi parentibus honorem, amorem, obſequium, atque obedientiam in omnibus, quæ rationi ſunt conſentanea, debent; ita & ejuſdem ſumma voluntas eſt, ut parentes Liberis amorem præſtent illos alant, boniſque moribus inſtituant. Eccleſiaſticus ait c. 7. Filii tibi ſunt erudi illos, & curva illos à pueritiâ illorum. Vides hîc quoties, & quam ſeriò Deus parentibus Liberorũ curam imperet? Sit ergò prima ea parentibus cura, liberis non aurũ, non peritura fortunæ bona cumulare, ſed virtute & ſapientiâ exornare. Liberos qui ditare, potiùs ſtudet, quàm probos mores docere, ſimilis eſt illi, qui neglecto pede calceos curat, ait Plutarchus de Liberorum educatione. Novellam & teneram adhuc arborem facilè eſt, aut curvam in altum ſurrigere, aut in quãcunque libet partem inflectere, cujus deinde annis roboratæ vitium mutare nemo poteſt.

XXVI.

Alata inventa est mola, corpore mobilis olim;
Corpore jam immota est, mobilis at capite.

Von Alters lang erfunden /
Sich endert zur Stunden.

X X V I.

Qui non assuescit virtuti, dum juvenescit,
—A vitiis nescit desistere, quando senescit.

ATramenti guttæ, quæ candidam vestem aliquam fædant, si statim lavantur, facilè delentur: quod si eas senescere sinimus, vix tolli possunt. Plantæ, si in eo loco, in quo natæ sunt, relinquuntur, aut nullum, aut certè amarum afferunt fructum; & ideò transponi debent, & hoc maturè; quia si duriores fiunt, difficilè alibi radices agere poterunt, & si agant, tenuissimæ erunt, & exiguæ virtutis, ita ut possint à quocunque vento avelli; Ita etiam si puer in pravâ illâ inclinatione, in qua natus est, relinquatur, quos afferet fructus amari erunt; ideò antequam durior disciplinæ & institutioni fiat, transponi debet, ut optimas in virtute radices agat, neque facilè tentationum vent s possit avelli. Malorum filii malâ depravati disciplinâ, rebus omnibus inutiles sunt, præterquàm quod diabolo tradantur in escam, & sæpè permittit justo judicio Deus, ut, qui virtute non educati, cum jam grandiores sunt, parentibus parere recusent, neque canitiem eorum venerentur, quos neque Deum ipsum venerari docuére.

XXVII.

Nec rubor, aut pallor cohibet me dicere verum
Vel diviti, vel pauperi.

Ohn Ansehen der Person
Ich red / und niemand schon.

XXVII.

CORruit Veritas in plateâ. Inundavit mendacium. Illa est exosa Dynastis. O rem deplorandam! Potentes rerum adeò fastidire verum. Verè Comicus: Obsequium amicos, Veritas odium parit. Unanimis est impiorum concordia ad pietatem & veritatem impugnandam. Omnia vitia contrà unam virtutem conspirant, omnia falsam unam veritatem impugnant. Verùm Scriptura, Libri vera annunciant, nemini parcunt, revelant iram Dei de cœlo super omnem malignitatem hominum. Nihil ad gratiam proferunt. Non externas hominum qualitates, divitias, potentiam, formam, nobilitatem, sexum, atque id genus alia respiciunt, arguunt peccantes, Veritatem docent. Aliud nihil, quàm quod suggessit Veritas, Orbi detegunt.

———

Nec

XXVIII.

Nec quicquam invidies oberit, cui fata favendo
Prosunt: quod Dii dant, nemo vetare potest.

Was dir Gott gann/
Nimbt dir kein Mann.

XXVIII.

Invidus alterius rebus marcescit opimis.

ANacharsis Philosophus causam plerique doloris hominum rogatus edicere, ait: Invidiâ est quâ plùs, de alterius prosperitate ac virtute plerique dolent, quàm de vitiis. Isid. Nulla est virtus, quæ non habeat contrarium invidiæ malum. Sicut eos, ait Stobæus, qui in Sole ambulant, umbra sequitur, ita incedentis per gloriã comes est invidia. Ideò Themistocles; Dux Athen., teste Plutarcho, juvenis dictitabat; Novi gesta mea necdum famam mereri; quod ea nondum invidia comitatur. Ut rectè quidam invidiam appellârit fortunatorum antagonistam. Similis draconi, Apocalyp. 12. qui caudâ suâ stellas trahebat; Ita virtutes in animâ rutilantes nititur obfuscare Invidia. O quot ista Mægera tragœdias civit! Angelos concivit ad rebellionem. Cain. Gen. 4. armat in fratrem. Fratres Gen. 37. in Josephum. Esau in Jacobum Gen. 25. Saulem in David, 2. Reg. 14. Deniq; Sapient. 2. Invidiâ diaboli mors intravit in orbem. O viperam genitricis ventrem disrumpens, ut vivere non incipiat, nisi per mortem parentis! O rubigo edax domicilii sui! O Arcana, vertis in venenum, quod attingis!

Tria sunt, quæ altissima quæque infestant:
Summa petit livor, perflant altissima venti;
Summa petunt dextræ fulmina missa Iovis:
— — *Nec magnas patiens exurgere laudes*
Invidia.

XXIX.

Non lambente boves linguâ, ſed calce reſiſtunt:
Fruſtrà etiam imbellis bella repellit homo.

Es iſt ſchwer widr Gwalt zu ſtreben/
Und ſich gegn groſſen Macht erhebn.

XXIX.

NE Hercules quidem contrà duos. Sæpè quidem in varijs regionibus everſi ſunt Reges; quibus expulſis, & per veræ libertatis imperitiem, devotis, ſucceſſit aut cæcæ popularitatis imperium, aut permiſſa proceribus potentia, id eſt, multiplex, pro unico quod expulerant, regnum. Ac ut membra, quæ violentia de naturali ſede dimovit, non niſi per violentiam in articulos ſuos redeunt, ita provinciæ quæ hoc modo ab optimo gubernationis genere diverterant, priùs errorē multis cladibus expiârunt, quàm antiquæ, & à ſe projectæ rectitudini redderentur. Subeundum itaq; ſubeundumve jugum eſt, ſi excuti nequit. Ferendum patienter. Suſtine ac patere nè patiaris. Patientia colligit roſas. Excrementicia hirundinum fæce excæcatus Thobias, ſiniſtrum illum caſum tulit conſtantiſſimè. Quum Cambyſes Rex Perſarum, filium Præxaſpis (à quo monitus fuerat vitandæ ebrietatis) ſagittâ confodiſſet, pater dolorem ſuppreſſit, atq; etiam regem laudavit, ut ſagittariæ artis peritum. Cato nullis unquam caſibus eſt mutatus, nulli ſuccubuit calamitati. Itaque magnanimus eſto; Erit

Tandem Patientiæ victrix

XXX.

Quid jactas vires animi? quid acumen adoras?
Nemo sibi satis est; Rex eget ipsus ope.

Ohn guten Rath nichts solst anfangen /
So du wilst Glück und Sieg erlangen.

Nemo

XXXI.

Vtere consiliis; quia factum pœnitet actum.

NEmo ingenio suo fidat, aut industriæ. Propriis in causis Talpæ sumus: in alienis Argi. Dubiis in rebus Sapientum exquire consilium. Corona senum multa prudentia. At sincerum ii consilium dare debent. 1. Apocal. 1. Visus Princeps sedere in throno, & viginti quatuor seniores, albis, vestiti, circum; ita sunt candidi consultores; candor enim symbolum est puritatis. Sint quoque taciti; hinc prisci fanum Consilii habuêre subterraneum; quod celanda sint consilia: & in eo candidam aquilam cum crista gallinacea diversi colore; quòd quàvis pugnacissimis, Regibus consulere ad pacem debeant. Henr. Farn. l. 1. de sim. Reip. Lacones, nacti victoriam stratagemate, sine sanguine multo, bovem Marti: at multo cum sanguine partam, Gallinaceum offerebant. Ergò Consiliarius imitetur Deum, dicatq; cum eo, Jerem. 29. Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Ælianus prodit, Persis in more fuisse, ut consulere volentem Reip. sisterent in laminâ aureâ. Hanc ferebat præmium, si Reip. salutare ipsius concilium accidisset: Sin' infelix; virgis plateatim cædebatur. Consiliariorum ergò tarda & firma sint consilia. Valeat apud ipsos Delphicum istud: Festina lentè.

XXXI.

Quam fragile est fortuna bonum? sic molle repente
Frangitur ut vitrum! Prô mala fida Dea!

Ach! Glück und Glaß /
Wie bald bricht das?

XXXII.

FOrtuna vitrea eſt; cùm ſplendet, frangitur. Permulti ex proſpera fortuna ad humilem miſeramq; redacti ſunt. Dionyſius junior Syracuſis (ubi tyrannidem exercuerat) pulſus, exulavit Corynthi, ibiq; Ludimagiſtrũ egit, teſte Cic. Polycrates Samiorum tyrannus, poſt multos ridentis fortunæ Zephyros, ab Orcete, Cyri Præfecto, ſuperatus, & ſuſpendio affectus eſt. Xerxes, qui Ægyptum ſubegerat, à Themiſtocle victus, ab Arthabano eſt interfectus. Mithridates rex Ponti, qui annos quinquaginta Romanos variis cladibus affecerat, Aſiam occupaverat, Quintum Oppium Proconſulem, & Aquileium Legatum in vinculi conjecerat, à Lucullo primùm, deindè à Pompejo ſuperatus, mortem ſibi intulis. Tarquinius Superbus regno pulſus eſt. Horat. lib. 1. Serm.

— — — — — Inde ſuperbus
Tarquinius regno pulſus fuit

Senior verò Marius, qui ſepties Conſulfuerat, de Jugurthe triumphârat, Cimbros & Theutones ſubegerat, Apulejũ & Glauciam ſeditioſos interemerat, victus à Sylla aliquãdiu delituit in Minturnenſium paludibus. Ovid. lib. 4. de Ponto:

Ille Iugurthino clarus Cimbroq; triumpho,
Quo victrix toties conſule Roma fuit;
In cæno Marius jacuit, cannaq; paluſtri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.

Heu!

XXXII.

Heu! quàm vanus amor? Cui nunquā videre tutum,
Fit citò cæcus amor, vanus abitque citò.

Lieb ist ein Liecht /
So bald verblicht.

XXXIII.

AMor est pulchritudinis desiderium. Plotinus triplicem constituit pulchritudinem: quæ nihil aliud est, quam gratia ex plurium concinnitate coorta; atque ea vel est in animo, ex virtutibus parta; & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis, & coloribus simul maximâ congruitate coalescentibus; & decus est: postremo sonorum jucunditas pulchritudinem reddet vel maximam. Hæc pulchritudo tres habet sensus illi subservientes, interiorem mentis oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis, tactui verò nullus relinquitur locus; Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul intempestiva titillatio. Obscænus namq; amor hominem in alium mutat; ac sæpè exuit, & brutescat. Æstus venereus Euphrati similis est, rapidissimo & verticoso flumini. Nefas est. Ignis est. Tali ab igne procul! Ex parva scintilla in magnum glis cit incendium. Isti sunt pauci ex innumeris, Luxuriæ effectus. Momentaneum æternum.

XXXIII.

Judicio ingenioque valet rarò unus & idem;
Ingenio sua vis: Enthea judicio est.

Witz und Verstand
Selten verwand.

Duo

XXXIII.

PRæstans est in gerenda Rep. prærogativa, posse magnis & virilibus ingeniis, quæ rei familiaris angustia aut aliæ difficultates premunt, propitiam manum dare, & veluti adesse Naturæ implorati. Quod ut illi facere est decorum, ita nec impunè possunt omittere, scilicet vel tacitâ indignatione bonorum castigari, vel assiduâ exprobrantis virtutis imagine apud se hanc culpam luentes; cùm enim hoc ipso attolli meruerint, quod aut sint, aut credantur, primæ illius & prudentis industriæ viri; quid morantur suam sortem agnoscere, & ingenij similitudine junctos cognatâ charitate complecti? Nec ignorant, qui ii sint, aut undè petendi. Benè consultum generi humano, si tanta præstantium animorum messis esset, ut, distributis inter illos rerumpubl. negotiis, superessent adhuc vacui aliquot superfluo & in utili munere à Numine Orbi ponati. Multò parciùs cum felicitate hominum actum, rarumq; in omni ætate ac populo fuit altum ingenij acumen, purum, aptũque omni vitæ cuicumq; incubuerit, excultum disciplinis, exertâ fortiq; verecundiâ natum omnia nec quid nimis audere. Illas mentes cùm Optimates vocant in publicæ felicitatis partem, seipsos quidem primum, quasi illius genij participes, commendant, tum Reip. nervos addunt, nunquam pulchriùs, quam à Sapientibus gubernatæ.

XXXIV.

Et justâ causâ, paribus quoq; cominus armis
Vim vi licet repellere.

Gewalt vertreiben mit Gewalt /
Im Rechten hat sein gewiß Gestalt.

Duel-

XXXV.

Vim vi repellere licet.

Duella verò perduellium detestabilia sunt. Quid? Istane vera nobilitas repetere cum sanguine vindictam? Hæc verò barbara est veritas. Si homicidia vel pariant, vel tueantur nobilitatem: jam quintum Decalogi præcipiet iniquitatem; quod prohibet duella & vindictam. O perversum nefas! Vera nobilitas virtutum agnoscit parentem, & colit: non impietatem. Ovidius in lib. de vetula canit:

Nobilitas hominis mentem frænare furentem.
Et: — — — — — — — *Virtute remotâ,*
Migrat in exilium nobilitatis honor.
Vindicta hæc, & victoria est, Iram vicisse suam. Et
Fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit.
Mœnia.

Ambrosius, Chrysostomus, homil. de David: admirabiliorem ajunt fuisse Davidem ignoscendo Sauli, quam vincendo Goliam; Quare, Magistratus, ferro in duellorum victores animadvertite: in victos & victores excommunicationis fulmina torquere Præsules: Pastores cæsa cadavera cœmiteriis arcete. Jerem. 22. Sepeliantur sepulturâ asini putrefacti, & projecti extrà portas Jerusalem. Nam Psal. 138. Viri sanguinum declinate à me.

XXXV.

Kipper und Wucher sind fast gleich/
Ein jeder mit Betrug wird reich.

Wer Roß vertauscht/ Und Wahr verkaufft/
Gut Geld begehrt/ Im gringen Wehrt/
Höher im Preiß/ Als er selbst weiß/
Ist das nicht Kippn/ Und gfährlich wippn/
So ist es doch gleich Wuchers Griffen.

Ava-

XXXV.

AVaritia est infelix malorum radix. Duæ res, quæ maximè impellunt ad maleficium; Luxuries, & Avaritia sunt, ait Cic. lib. 2. ad Heren. Val. Max. l. 3. Aritia neque habendo fruitur felix; & cupiditate habendi miserrima est. S. Chrysost. in Matth. Avaritia est insatiabilis ebrietas, injustitiæ fomes: Avarus communis omniũ hostis. Hier. Avaritia est bursa Principum, cellarium latronum, rixa parentum, sibilus hominum. 1. Tim. 8. Est radix malorum omnium. S. Basilius Hom. 17. in Ditescentes: Mare terminas habet: nox leges non transgreditur: solus avarus nullum circumscribit tempus, terminum nescit: sed ignem imitando, omnia comprehendit, ac depascitur. Mich. 6. Adhuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis; Quæ ista? Mensura minor; iræ plena. Claudianus ita de avaro canit:

Plenus sævitiæ, lucriq́ cupidine fervens;
Non Tartessiacis illum satiaret arenis
Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
Aurea pactoli, totumq́ exhauserit Hermum,
Ardebit mojore siti. ——————

Eabri-

XXXVI.

Fabricat ex uno fraudando stellio nummum,
Centena: heu tanti lucra nefanda mali!

KIPPER VND WIPPER. R.

Auß einem Thaler hundert macht/
Ist das nit List/ und Betrug verbracht?

Au-

XXXVII.

AUguſtinus Epiſt.3. Avaritiã inferno comparat: Infernos enim quantos mortuos devorat, nunquam dicit: Satis eſt; ſic, etſi omnes theſauri cõfluxerint in avarũ, nunquam ſatiabitur. Stroza pater avaritiæ notam cuidam imponit Scauro, ubi ait: Iſai. 57. Cor impij quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt. Inprimis Avari. Nam Chryſoſtom. hom. 36. in Matth. Ut ſine fluctibus mare nunquam; Sic animi avarorum nunquam abſq; turbatione. Et antiquam priora componant, alia invaſerunt. Hugo de S. Vict. l. de clauſtro animæ. Superbia clauſit diabolo cœlum. Gula Adæ paradiſum. Avaritia diviti aperuit infernum. Secundùm iſtud 1. Tim. 6. Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociva; quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem.

Scaurus habet villas, urbana palatia, nummos,
Pinguiaque innumeris prædia bobus arat:
Huic tamen aſſiduè major ſuccreſcit habendi
Nunquam divitiis exatiata fames.

XXXVII.

Et canis & felis concordia rara: ſed ambo
Sæpè ſolent rixas diſſimulare ſuas.

Schimpff und Ernſt kombt offt zuſam̃n/
Biſtu klug laß dich nicht fangen.

XXXVIII.

DUo contraria ſe mutuo expellunt. Canis & Felis rarò concordes. Amicitia ficta ac ſimulata eſt, Fel ſub melle latet. Fide, ſed cui vide. Loquuntur pacem cum proximo: mala autem in cordibus eorum. Ejusmodi erat Judæ proditoris. Talis adhuc indies multorum eſt. Ptolemæus Judæus, Abobi filius, Socerum ſuum Simonem, Judæorum principem, convivio exceptum cum duobus filiis interfecit, regnandi cupiditate. Zopyrus Perſa benignè à Babyloniis exceptus, Urbem eorum Dario prodidit.

Proditor alterius, non tibi fidus erit.

Helena Deiphobum, Trojanum, cui poſt mortem Paridis nupſerat, dormientem Græcis prodidit, foribus ejus apertis, autor Virg. Appolonius Samios, quibus erat præfectus, Philippo dedit occidendos. Boleslaus tertius Rex Bohemorum Moſchonem Regem Poloniæ ſimulatione colloquii exoculavit. Grimoaldus Pipini Filius, Dagobertum, Sigisberti ſecundi filium, fidei ſuæ poſt mortem patris commiſſum, interfecit, ut Auſtraſiæ regnum, cui præerat pupillus, ſibi vendicaret: Non itaq; omne, quod ſplendet, eſt aurum, nec quod amicitiæ nomen habet, ſemper eſt amicitia.

XXXVIII.

Moris erat ſaltare ſolo : ſed videris ecce
Jam ſaltare ſalo, per glaciam Batavos.

Der Fürwitz hat viel Luſt erdacht/
Auch offt in Gfahr und Schaden bracht.

Magna

XXXIX.

MAgna mortalium audacia est ac temeritas. Poëtæ Phaëtonis arguunt temeritatem, quòd patris currum acceperit regendum, quum tamen non esset idoneus auriga. Ovid. lib. 1. Trist.

Vitaret cælum Phaëton, si viveret, & quos
Optavit stultè, tangere nollet equos.

Gigantes ausi sunt jovem armis lacessere, & in eum scopulos jaculari, ut volunt Mythologorum fabulæ. Autor Æthnæ:

Tentavere (nefas) olim detrudere mundo
Sydera captiviq; Iovis transferre Gigantes
Imperium, & victo leges imponere mundo.

Icarus confictis à patre Dædalo pennis suprà modum intumescens, ausus est mediocrem parentis volatum deserere, & in sublime niti, donec liquefactis à Sole pennis, præceps deciderit in mare, Ovid. lib. 1. Trist.

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.

XXXIX.

Vana est imaginatio,
Scopum Jehova dirigit.

Die Menschen ihn fürsetzen viel/
Dehn doch steckt Gott ein ander Ziel.

Homo

XXXX.

HOmo proponit, Deus diſponit. Reſiſtit Deus præfidentibus in robore, & per parvum quid. Nemroth robuſtus gigas, ut diluvium fortè aliud evitaret, turrim moliri cæpit vaſtiſſimam; at Deus obſtitit, quò minùs perficeret: Homo, quanta moliris ſubindè? Sed, quia non ex, vel cum Deo, ideò retardat ea Deus. De cujus vi Pſalm. 143. Tange montes, & fumigabunt. Sublime elude conatus, & in fumum abibunt. En Goliatham 1. Reg. 17. à vertice & calcem obarmatum, terroriq; cunctis; à lapide ſternitur non magno: à morbo gigas & Rex. In exercitu Antiochi, 2. Machab. 6. ingens erat Elephas: & is ab uno Eleazare ſuffoſſus corruit. Elephantinos viros caſus quàm levis perdit? Adamas fertur non niſi perægrè diffringi poſſe! aſt ut unum fragmen abſiliit, continuò in pulverem redigitur; Ita homo, etſi coloſſeus, & chalybeus; morbo tamen mortiq; cedit, inq; pulverem collabaſcit.

XXXIX.

De Fryhit beter iß / dann Gold /
Seg Voglicken / endfloch ind hold.

Wormit kanstu schätzen Freyheit?
Dann unerträglich Dienstbarkeit.

XLI.

Libertas pretiosior auro.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

In cavea non canit Luscinia. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Super flumina Babylonis, illic sedimus, & flevimus, dum recordaremur tui, Sion. Intolerabilis est servitus misera. Onus est gravissimum. Onera verò vitæ sunt varia: De hoc Ecclesiast. 40. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre, usq; in diem sepulturæ. Oneris hujus pars est corruptibilis humana. Prælatorum austeritas. Hominum malitia. Mundi vanitas. Ipsa hominis vita, quâ haud aliud onerosius. Onus quoq; conscientiæ est, nempè peccatum. Ab onere vitæ avocari tantò beneficium majus est, quanto eo gravior. Nec mirandum, inquit S. Hieron. Epist. ad amicũ ægrotum, tom. 9. quod sic mortalium vita populetur in mundo; in quo nemo nascitur ridens. Malorum primitias in primis lachrymis gustamus. Primam vocem, ait Salomon, Sap. 7. similem omnibus emisi plorans, & similis est exitus. O angustam & anxium tempus vitæ, ubi cum initio nominatur & finis! Itaq; hinc avocari gratia est. Sæculum, ait ibidem S. Hieron. pelago comparatur; in quo rara sunt prospera, solus exitus securitatis est portus.

XXXXI.

Somnia portendunt, & vana sophismata multi,
Queîs mola rem populi promovet una magis.

Ein Handwerck frombt viel mehr der Statt/
Dann Sophistrey/ so kein Nutz hat.

XLI.

QUi Sophiſticè loquitur, odibilis eſt, & in omni re defraudabitur, ajunt Philoſophi. Ejuſmodi extitêre complures, ac parum Reipub. adjumenti attulêre: Verum artificia, longo temporis decurſu comprobata plùs incrementi atq; utilitatis intulerunt. Abietarii, ſive fabri lignarii Acupictores, id eſt Phrygiones, qui aurum & colores veſtibus intertexunt. Actuarij, ſive ab Actis Notarij, qui veloci ſtylo acta actioneſq; deſcribunt. Acupedarij, optimi curſores. Alutarij, ſutores coriarij. Amphorarij, pincernæ. Apiarij. Arcarij, arcarum fabri. Architecti. Arcularij, Aucupes. Aviarij. Aurifices. Aurigæ, curruum & vehiculorum ductores. Balneatores. Bractearij. Calceolarij. Calones, militum ſervi. Carnarij. Carnicoctores. Carpentarij. Caupones. Cællarij. Cæmentarij. Ceroplaſtæ. Chirurgi, medici vulnerarij. Fæniſecæ. Fullones. Furnarij. Hamiotæ. Helciarij. Herbarij. Inſtitores. Lactarij. Lanarij. Laniones. Lecticarij. Librarij Lintearij. Lixæ. Medicamentarij. Molendinarij. Myropolæ. Navitæ. Odorarij. Oeconomi. Oenopolitæ. Piſcarij, alijq; diverſarum artium cultores, uſibus humanis apprimè neceſſarij. Apage Sophiſta.

XLII.

Ut moriar, vivo, moriorq;, ut postmodò vivam;
Nam cinere exusto mox ridivivus ero.

Daß ich sterb / leb ich /
Daß ich leb / sterb ich.

XLIII.

MOrs ſequitur vitam indubitata. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur. Ut ſidera in Oriente orta, poſt mille curſus ac recurſus, demũ in Occidente occidunt omnia; ita uno progreſſi ortu, occũbimus pari occaſu, Sed non eventu pari. Simonides Philoſopus, Plut. teſte in Conſolat. ad Apollon. poſcenti ab ſe Pauſania, Rege Lacedæmoniorum, ſibi è Philoſophia mnimoſynon promeret, è quo melior evadere poſſet; ajebat: Hominem te, & mortalem memineris. Noverat is Regis faſtum, atq; animos: & huc nullum efficacius illo antidotum. Solon Athen., ad elatos Græcorum ſpiritus retundendos, templi Delphici valvis inſcripſit: Noſce te ipſum, quis, undè, quò tendas; Nam vivendo morieris; moriendoq; vives; Credimus namq;, quod ſicut Iſraëlitæ ſimul & Pharaonitæ, Exod. 14. ſunt Ægypto egreſſi: verùm ad mare cùm ventum, hi ſubmerſi; illi egreſſi ſunt in terram ſanctam, ſine vel morbo, vel veſtiũm attritione; ita corpora ex terrâ egreſſa, judicij Divini mare tranſire habent; in quo peccatores peribunt, juſti pertranſibunt ad gloriam. Quales duo cum Joſeph capti, Gen. 40. ambo è carcere ſunt educti, ſed hic in malam crucem, ille ad priſtinam dignitatem. Et verò potens eſt Deus nos reſuſcitare; Nam, qui ex nihilo creavit omnia, faciliùs poteſt idem mortuos ad vitam revocare.

XLIII.

In cassum irritas, catulo latrante, Leonem;
Facto opus est, quoties nil ubi verba valent.

Viel Worte nichts thun zu der Sachen;
Die That die muß das Werck verschaffn.

Multa

XLIII.

MUlta verba, opera pauca. B. Jacobus cap. 1. admonens homines, ut ex divino verbo fructum perciperent, & ſecundùm illud operarentur, admirabili quadam ſimilitudine explicuit, quod ex eo, quia illud audientes non ſervarent, proveniebat, quod illud opere non exequerentur, dicens: Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos; quia ſi quis auditor eſt verbi & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultũ nativitatis ſuæ in ſpeculo; cõſideravit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt, qualis fuerit. Poſuit ſimilitudinem viri; quia qui ſunt viri, & non fæmineis moribus aſſuefacti, ſi faciem in ſpeculo aſpiciant, eſt tam celeriter, & (ut ajunt per tranſennam,) ut ſtatim obliviſcãtur imaginis ſuæ illic perſpectæ: non ita mulier, ſed prolixæ ſe contemplatur, ac faciem ſecundùm ſpeculum exornat. Siquidem ergò hîc S. Apoſtolus comparat verbum Dei ſpeculo, advertite in eo maculas defectusq; veſtros, eosque corrigite, ac valdè prolixè in illo vos aſpicite, ac ſecundùm illud animas veſtras componite, ut fructum bonaq; opera proferatis.

XLIV.

Munia ſic quisquis peragat ſibi credita vitæ,
Mors donec ſolvat feſſa laboris onus.

Ein jeder bleib in ſeim Beruff/
So wird er ſterben mit Behuff.

XLIV.

UNiversalis rerum omnium Dominus, qui nos vocat ad observentiam suæ S. Legis, est Dominus tantæ nobilitatis, ut de eo dicat David. Ps. 85. Quoniam tu, Domine, suavis & mitis; & multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. Tanta est ejus suavitas, ut ad se nominandum, non dicatur Dominus familias, quod est nomen Majestatis, sed Paterfamilias, ut nos confortet, ut libentissimè ad ejus servitium accedamus. Ut primum rationis usus illucescit, jam Deus est tecum, ne ad sathanam discedas. Sunt homines tam ducibiles ad proficiscendum in vineam sathanæ, ut quamvis non vocentur, nec conducantur, aut aliquid præmij illis promittatur, omnes illuc pergant. O animæ Christianæ, quare non erubescitis, cùm tot vocationibus non respondeatis. Perseverandum est autem in Dei servitio usque ad finem; Vita enim æterna non nisi perseverantibus dabitur. Matth. 24. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Hanc conditionem sæpè repetit Scripturâ, ut eam tantò profundius animis nostris imprimat. Corona non datur inchoantibus certamen, aut cursum, sed currentibus usque ad metam. Stabilis mane in bono proposito, atq; in gratiæ statu firmus. Non aliud vult Scriptura sacra, dum monet, ne simus claudicantes, ne simus ut sidera errantia, ne ut Luna mutabiles.

XLV.

Principium trium est, quo cuncta creata ligantur;
Si dubitas faciunt hæc resoluta fidem.

Daß alles Ding besteht vff drey/
Das Putterfaß dir zeigt hierbey.

Multa

XLV.

Multa in triplici numero sunt disposita.

Sic in Angelis três sunt Hierarchiæ, in unaquaq; tres Ordines, in unoquoque Angelo tria distincta: Essentia, Virtus & Operatio.

Item Deus triplicem ordinem creaturarum instituti: Spirituales, corporales, & partim spirituales & corporales.

Hic numerus trinus frequens est, & mysticus in S. Scripturâ.

Tres sunt filij Noë, ex quib⁹ omnis natio derivatur, Gē. 6. 10.
Triū Deus specialiter dicitur, Abrhæ, Isac & Jacob. Exo. 3. 6
Trium dierū viā ambulant exeuntes Ægypto. Exod. 8. 27.
Tres in montē ascendunt: Moyses, Aaron & Hur. Ex. 17. 10.
Tria erant in arca: Virga Moysis, Tabulæ Legis, & Manna. Hebr. 9. 4.
Tres erant Urbes refugij ultrà citraq;. Deut. 4. 41. N. 35. 6.
Ter in año Templū invisebāt Judæi. Exod. 23. 17. & c. 34. 24.
Ter se Elizæus mensurat cum puero. 3. Reg. 17. 21.
Ter Daniel orat, ac ter genua in die flectit. Dan. 6. v. 10.
Tribus diebus Jonas est in ventro Ceti. Jonæ 2. 1.
Tribus diebus & tribus noctibus jejunat Esther. Esth. 4. 16.

In novo Testamento.

Tres Reges tria dona ferunt. Matth. 2.
Ter eundem sermonem orat Christus. Matth. 26. 44.
Tribus diebus in morte Christus. Mar. 8. 31.
Tribus diebus non manducans, nec bibens Paulus. Act. 9. 9.
Tres linguas sanctificat Christus, sub quibus omnes aliæ. Jo. 19. 10.
Tres Apostoli in Transfiguratione. Luc. 9. 28.
Tres status & Imperia Christi: Cœlestium, Terrestrium & Infernorum. Phil. 2. 10.
Tres ab omni parte portæ in Civitate Dei. Apoc. 21. 13.

XLVI.

Nocte dieque serit lites Plutonia Conjunx;
Anne verò hæc purgans scæva sit ignis anus?

Das mag auch wol sein ein Fegfewr;
Ein alt Weib keiffend / ohne Stewr.

Non

XLVI.

NOn est animal virulentius muliere malâ; Hinc Ecclesiast. 29. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris; Undè significaturus Deus, nolle se ultra misereri Israëlis, Oseæ mandat, ut ducat uxorem, filiamq; primogenitam nominet Absq; misericordia; quia non addam ultrà misereri domui Israël. S. Joannes Apoc. 9. scribit se admiranda vidisse: Locustas similes equis paratis in prælium, habentes caudas similes Scorpionum, dentes Leonum, capillos mulierum, & potestas earum nocere hominibus. Obstupescendum profectò, Spiritum Sanctum, ad declarandam locustarum harum malitiam, cuncta adeò horrenda apponat, equorum sævitiam ad prælia paratorum, Scorpionum virus, dentes Leonum, ac suprà caput earum capillos mulierum ut malâ muliere nihil esse pejus denotaret. Sapiens ac breve dictum est: Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. Eccl. 25. Benè Comicus.

Feris omnibus agrestior mala mulier.
Par est leænæ & mulieris crudelitas.

Euripides in Phœnis:

Mulier efferacissimum malum est:
Vbi mulieres; ibi omnia mala sunt.

Chrys. Quid Leone sævius? Quid serpentibus aut draconibus atrocius: Sed hæc animalia in malo, mulieri inferiora sunt.

Menander; *Mare ignis, mulier tria mala.*

XLVII.

Ætas quæq; vices habet, & sua temperat acta,
Præferat inventis ut meliora bonis.

Wer etwas bessers heut erfind /
Billich das Lob und Vorthel gwint.

Huma-

XLVII.

HUmani generis, ſicuti cæterorum omnium, præcipua in cunabulis cuſtodia eſt. In arboribus raminaſcentes obſequuntur Agricolæ: cujus ductu vel in altum enituntur, vel ad terram proni deflectunt; Ita puerorum animi, parentum velut obſtetricum manibus fingi poſſunt. certâ & in ſequuturam ætatem menſurâ imagine.

In adoleſcentiam deinde productos, primamq; juventutem, ipſe impetus ſanguinis, vireſq; jam ſe nimis cognoſcentes, prorſus immutant, & animum abripiunt per inconſultæ fiduciæ ac ſæcuritatis æſtus. Tunc primùm idonea deliciis ætas eſt, nec plus de voluptatum ſenſu gaudet, quã quod illas audeat impunè experiri. In poſterum conſulere ideò neſciunt, quia adhuc crudæ vires non reputant ſe obnexias eſſe fortunæ: & præterea lætarum rerum ſpecies tunc animos ita implent, ut ſeveriori prudentiæ, quæ primo aſpectu moleſta eſt, in iis nihil vacet.

Excipit juventutem ſtata ætas ac virilis, media inter adoleſcentiæ præcipitia, ponduſq; ſenectutis. In hac adeò cum animo corpus viget, ut tunc demùm verè hominem eſſe credideris.

Sed hanc denique pulcherrimam vitæ partem ſenectus, velut aliquo æſtu ſenſim inundans, ſanguini primùm, & mox ingenio, ſuum frigus inſinuat. Omnia ſolent anxiâ nimis cogitatione verſare, tam quæ ipſi effugêre, quàm quæ alios perdiderunt. Sic rerum vertitur ordo.

XLVIII.

Sæpè parit petulans languorem lingua: quid ergò
Lingua doles, quum tu causa doloris eris?

Ein böse Zunge viel böses stifft /
Doch mit jhr Gifft / sich selbst vergifft.

XLVIII.

PEriculoſum lingua membrum eſt; Ut veriſſimum ſit Jac. 3. Qui non offendit verbo, hic perfectus eſt vir. Quo perfectior Job: quem etſi omnibus membris percuſſerit ſathan; non tamen in lingua. Fortè ut hanc ad peccandum relinqueret potentem; Undè Job 19. Adhæſit os meum carni meæ, & derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. q. d. omnia afflicta ſunt in me, ſola lingua ſuperat intacta. Fortè, quia tam eſt periculoſa, duplici eam Deus ſepto munivit. Plinius ait, duas in eâ venas eſſe! una ad cerebrum, aduſq; cor altera pertinens; id diſcamus tum moderatu eſſe ſolicitam ac difficilem: tum orationis cum ratione & corde eſſe conſenſum oportere. Quare Eccl. 28. Verbis tuis facis ſtateram, & frenos ori tuo rectos: & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum: dæmonum. Freni ſunt Dei amor, timor; pudor tui & hominum; ſilentium, ſecretū, detractionis odium.

O ſcintilla! quantos ſæpè das ignes?

Eccleſ. 22. metuebat Sapiens: Quis dabit ori meo cuſtodiam; & ſuper labia ſignaculum certum; ut non cadam in ipſis, & lingua mea perdat me? Plùs diffidebat linguæ, quàm fidaret ſuæ Sapientiæ. Ac tantò ſapiebat diviniùs.

XLIX.

Cernis in exemplis Hecubam, quam duxit Adonis;
Si placidè & benè vis nubere, nube pari.

Deins gleichen nimm dir zu der Ehe/
Sonſt haben wirſt Unruh und Wehe.

XLIX.

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

VErè bonum est homini mulierem non tangere. 1. Cor. 17. Quia uxorem accipere, est libertatem vendere. Socrates percunctanti, Quid sit uxorem ducere? ait: Quod nassâ concludi; ut enim nantes circum nassam pisciculi vellent intus esse; sed foris, qui sunt intus; ita uxorati ac liberi. Quæ his rosæ videntur, ac mella; istis sunt spinæ, sunt ac fellea. Nemo novit, ubi me calceus premat: ego sentio: dicebat Æmilius Paulus, cognatis disuadentibus, ne uxori pulcellæ, prænobili, daret repudium. Plutar. in Æmil. Paul. 4. Cicero repudiatâ Terentiâ, roganti Hircio suam duceret sororem, actis gratiis, negat amori & Philosophiæ convenire, nec eâdem sede morari posse. Hier. l. 1. contrà Jovinianum. Quare, ut Philemon Comicus ajebat, Hominem in vita semel conscendere mare, mirandum est; at expertum repetere, hoc mirum. Mare malorum mulier.

L.

Sæpè etiam est fatuus, vel simplex pusio vates:
Abdita cùm Fatum vera aperire volet.

Narren / und Kinder sagen wahr /
Was finster ist / wird durch sie klar.

Tan-

L.

TAndem Veritas in lucem prodit, atque omnibus conspiciendam se præbet. Ex ore parvulorum, quin & stultorum veritas manifestatur; Et veritas tandem omnibus prævalet. Jucunda est illa Historia, quæ tertio Esdræ libro ad longum describitur, quod sc. tres Regis Darij Ephebi, quam ipso Rege, ejusq; Consiliariis, ac totius regni Viris Doctissimis, disputârint, quidnam in toto universo fortissimum existeret; Vinum primus, alter Regem, tertius mulieres, præ omnibus autem veritatem eminere, asseruit; Veritas enim manet, & invalescit in æternum; nec enim apud eam est accipere Personas, neq; differentias, sed quæ justa sunt, facit omnibus. Benedictus Deus Veritatis. Et desiit loquendo. Et omnes populi clamaverunt: Magna est Veritas, & prævalet.

FINIS SYLLOGE II.

